

Przewodnik po otwartości dla organizacji pozarządowych

CENTRUM
CYFROWE
projekt: polska[®]

Przewodnik po otwartości dla organizacji pozarządowych

Opracowanie: Justyna Hofmokl, Katarzyna Sawko, Kamil Śliwowski,
Katarzyna Rybicka, Łukasz Jachowicz, Alek Tarkowski

Redakcja i korekta: Karolina Błachnio

Projekt graficzny: Kaja Mikoszevska

Projekt graficzny strony otwartengo.pl: Michał Szota

Creative Commons Polska, Warszawa 2012

Partner publikacji:

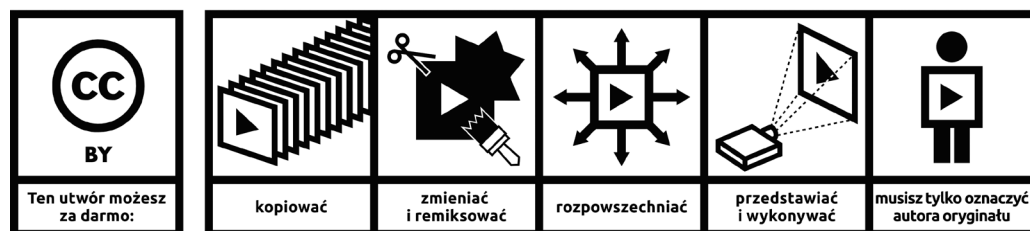

Publikacja powstała przy wsparciu:

Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

Uznanie autorstwa 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa. Jest to licencja gwarantująca najszersze swobody licencjobiorcy <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

Publikacja udostępniona jest na licencji *Uznanie autorstwa 3.0 Polska*. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów, Centrum Cyfrowego Projekt: Polska. Zezwala się na dowolne wykorzystywanie treści pod warunkiem wskazania autorów, Creative Commons Polska, jako autorów. Tekst licencji jest dostępny na stronie <http://creativecommons.pl/licenses/by/3.0/pl>

Spis treści

Wstęp 4

Obrona praw autorskich przypomina niszczenie maszyn parowych 5

Wywiad z Piotrem Frączakiem

Obszary otwartości w sektorze pozarządowym 12

Otwarte treści 13 • Otwarte dane 16 • Otwarty kod 19

Prawo autorskie 23

Podstawy 23 • Prawo autorskie i prawa majątkowe 23 •
Dozwolony użytek 27 • Licencje i przekazywanie praw 33

Licencje Creative Commons 31

Warunki licencji 33 • Rekomendacje 37 • Otwartość w organizacjach udzielających grantów 39 • Jak publikować na licencjach CC? 41 •
Jak korzystać z zasobów na licencjach CC? 42 •
Najczęstsze obawy związane ze stosowaniem licencji CC 46

Słowniczek 48

Prawa autorskie – pytania i odpowiedzi 52

Wzory umów 61

Otwartość w programach grantowych 66

Konkursy organizowane przez instytucje państwowe 66 • Konkursy organizowane przez ministerstwa 68 • Konkursy organizowane przez fundacje 72 • Inne konkursy 74 • Instytucje i konkursy, które nie określają zasad ochrony prawno-autorskiej 75

NGOteka 76

Case studies 81

Wstęp

Niniejszą publikację kierujemy do wszystkich organizacji publicznych i społecznych, które w swojej codziennej działalności pragną wdrażać zasadę otwartości.

Dotychczasowa działalność Creative Commons pokazała, że istnieje ogromne zapotrzebowanie na systemowe ujęcie kwestii dostępności materiałów tworzonych przez instytucje pozarządowe. Dlatego w ramach projektu Otwarte NGO przygotowaliśmy odpowiedzi na różnorodne wątpliwości prawne związane z publikowaniem w sieci. Opracowaliśmy również pakiet informacji na temat stosowania otwartych licencji.

Równocześnie udostępniamy Wam stronę otwartengo.pl, na której znajdziecie między innymi listę organizacji, które w różnych obszarach swojej działalności, już uwzględniają otwartość. Najbardziej otwarte spośród nich otrzymują od nas odznakę – Raketę otwartości.

Integralną część serwisu otwartengo.pl stanowi też *NGOteka* – repozytorium dokumentów organizacji pozarządowych, z których możecie swobodnie korzystać. Gorąco zachęcamy do udostępniania w nim także Waszych publikacji.

Jeśli pragniecie dołączyć do grona Raket, prosimy o kontakt.

Życzymy owocnego otwierania!

Zespół Creative Commons Polska

Obrona praw autorskich przypomina niszczenie maszyn parowych

Z Piotrem Frączakiem, prezesem Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, rozmawiają Justyna Hofmokl i Kamil Śliwowski z Creative Commons Polska

Justyna Hofmokl: Jak widzisz misję publiczną organizacji pozarządowych w czasach coraz większej cyfrowości? Czy rozwój technologiczny, sam w sobie, wpływa na ich działanie?

Piotr Frączak: Może jestem nie z tej epoki, ale dla mnie zmienia niewiele. Traktuję internet i nowe środki przekazu jako kolejne narzędzia. Dające duże możliwości i tworzące niebezpieczeństwa, ale nadal tylko narzędzia. Dla mnie misja i idea organizacji się nie zmienia.

Zgodnie z definicją Petera Druckera, ideą organizacji jest zmiana w społeczeństwie albo w ludziach. Organizacje, które dążą do zmiany nie dla władzy i zysku powinny jak najlepiej wykorzystywać narzędzia, żeby wprowadzić tę zmianę zgodnie ze swoimi założeniami. I to jest dla mnie kwintesencja ich działania, w tym rozumieniu narzędzia internetowe to tylko dodatek. Z tego wynika kwestia wykorzystania nowych technologii, ideą organizacji powinno być takie używanie narzędzi, żeby zbliżyć się do celu.

Kamil Śliwowski: I jak to robić?

PF: W organizacjach pozarządowych robi się to na dwa sposoby. Pierwsza rzecz, którą robią lub powinny robić organizacje pozarządowe, to zdobywanie zaplecza społecznego. O ich sile decydują przede wszystkim członkowie – w przypadku stowarzyszeń – oraz możliwość pozyskania kapitału – w przypadku fundacji. Fundacja jest więc majątkiem, stowarzyszenie jest związkiem osób.

Pozyskanie jak największej ilości stałych członków i darczyńców to podstawowe działanie organizacji, które pozwala jej uzyskać siłę. Dzięki temu, poprzez sam regularny kontakt, może zmieniać ludzi, z którymi jest w relacji. Równocześnie utrzymywanie kontaktu z członkami, darczyńcami sprawia, że stają się oni stałym zapleczem, w którym dalsza, pożądana przez organizację zmiana może się dokonywać. Ilość członków, osób wspierających i zaangażowanych, zdobyte pieniądze – to wszystko decyduje o sile organizacji.

Idąc w tym kierunku myślenia, widzimy, że nowe technologie to narzędzie dotarcia z przekazem do większej liczby osób. A równocześnie jest to sposób angażowania ich w przesyłanie go dalej. Pod tym względem nowe technologie dają możliwości, ale też wspierają raczej akcyjny wolontariat niż stałe zaangażowanie, co osłabia organizację. Organizacja, która ma w swoim otoczeniu sprawdzone osoby, funkcjonuje lepiej i jest silniejsza. Dlatego technologie są wyzwaniem, organizacje muszą się ich nauczyć, tak, żeby uzyskać poparcie i użyć go do zmiany, ale też przeciwdziałać atomizacji i wycofywaniu się w kierunku postaw indywidualistycznych, które sprawiają, że ludzie nie angażują się na stałe, a robią tylko to, co ich bawi.

KŚ: Publikujecie, jako OFOP, kwartalnik *Federalistka* na wolnych licencjach, uruchomiliście również własną bibliotekę i repozytorium. Macie swoje publikacje, ale tworzycie też bibliotekę książek i publikacji ważnych dla trzeciego sektora. Widać jednak różnicę w dostępności, np. między publikacjami znajdującymi się w wirtualnym repozytorium a tymi dostępnymi tylko na półce w bibliotece. Dodatkowo, patrząc na to z perspektywy Waszej pracy: nad znalezieniem książek do biblioteki trzeba się napracować. Jak organizacje mają się odnaleźć w sytuacji, w której jest kilka poziomów dostępu do publikacji? Jak mają działać, żeby zwiększyć swój dostęp do zasobów znajdujących się w sieci, np. do pozycji w Waszej bibliotece?

Federalistka, numer 1/2012 (9)

PF: Taka sytuacja to wynik problemów, które napotykamy w rzeczywistości, a nie nasze planowe działania. Staramy się udostępnić wszystko to, co się da, ale problemem jest, że nie do wszystkich rzeczy możemy ten dostęp umożliwić. Jesteśmy przekonani, że w wielu publikacjach historycznych – tzn. wydanych po 1989 roku – jest sporo ciekawych i ważnych informacji. Prawdopodobnie nikt z ich wydawców, z których wielu już nie istnieje, nie miałby nic przeciwko temu, żeby wykorzystać dzieła, powiełać je, pozwolić im żyć własnym życiem.

Niestety nie mając prawnych możliwości zapewnienia dostępu do treści w internecie, musimy trzymać książki w bibliotece. Staramy się walczyć o możliwość udostępnienia wszystkich treści, o których stanie prawnym mamy informacje. Ale to długotrwały i żmudny proces. Efekty są stosunkowo niewielkie, udało nam się *otworzyć* zaledwie kilka peretek. I to częściej z zagranicy, niż z Polski – łatwiej było do nich dotrzeć, bo tamtejsze instytucje są trwalsze, dzięki czemu byliśmy w stanie uzyskać wymaganą zgodę. Ale jest też inny problem. Organizacje w Polsce myślą, że prawa autorskie to wielka kopalnia pieniędzy, z której nie potrafią jeszcze skorzystać, ale jak tylko się nauczą, to będą miały ogromne zyski.

KŚ: Powiedziateś, że organizacje na Zachodzie są trwalsze. To jest problem, którym próbujemy się zająć – myślenie o sposobie publikacji to myślenie o tym, jak zwiększyć efektywność i trwałość działań w ogóle. Chodzi o dawanie możliwości korzystania z dorobku, nawet kiedy konkretna organizacja skończy projekt albo przestanie istnieć. Chcemy przekonywać organizacje, że ich projekty i produkty to nie tylko to, na co dostali pieniądze, ale forma realizacji idei, która powinna służyć też innym organizacjom.

PF: Zrobię wtręt, którego może nie powinienem robić: zakładamy, że wszystkie organizacje robią ważne rzeczy, które chcą następnie promować. Ale nie zawsze tak jest. Można mieć nadzieję, że to jest pewien margines, ale zdarza się, że publikacje powstają tylko na zasadzie konieczności zrealizowania elementu projektu, za którym nic merytorycznego nie stało albo były to wydawnictwa źle zrobione, np. od strony edytorskiej. Podejrzewam, że wielu z tego marginesu nie chciałoby się chwalić publikacjami, które są złe i woleliby jak najszybciej po rozliczeniu projektu o nich zapomnieć, żeby uniknąć kompromitacji. Jeśli zaakceptujemy, że takie zjawisko istnieje, to zawsze znajdzie się grupa organizacji, która nie będzie chciała publikować tylko dlatego, że się wstydzi. Ci drudzy mogą mieć opory również dlatego, że część z nich w pewien sposób powieła ten sam produkt w kolejnych projektach. Czasami jest to konieczność, bo jest to bardzo podobny podręcznik, ale jednak na inny temat. Ale bywały książki, które się różniły jednym rozdziałem, wstępem, wyborem. Gdyby ten właśnie

produkt był dostępny na otwartej licencji, mieliby kłopot z uzyskaniem kolejnego dofinansowania. Oczywiście są też takie organizacje, które mają pewne rzadkie dobro, na którym chcą zarabiać – w dobrym znaczeniu i dobrej wierze – na swoją dalszą działalność. Je trzeba również zaakceptować. Tu przytoczę przykład: Fundacja Pomoc Społeczna SOS miała prawa do wierszy Tuwima i z nich finansowała swoją działalność. Podsumowując: jest grupa instytucji, które po prostu nie będą chciały się *otwierać*.

Ale w przypadku pozostałych wydaje mi się, że jest tam sporo niewiedzy i przede wszystkim trudności z pracą nad otwieraniem zasobów i stosowaniem wolnych licencji. Dużo łatwiej jest przenieść na siebie wszystkie prawa. Jeśli musimy zacząć kombinować jak tworzyć nowe umowy, które za każdym razem muszą być trochę inne, wymaga to wysiłku, a organizacje w wielu kwestiach takiego wysiłku unikają jak ognia. Chciałyby mieć wszystko wyłożone prosto, a nie zajmować się formalnościami. To oczywiście pozornie dodatkowa praca, chodzi tylko o nauczenie się nowego. Na przykład: jeśli ktoś nam daje do publikacji tekst do *Federalistki*, to go publikujemy. Ale jeśli publikujemy go na otwartej licencji, to musimy tę osobę przekonać, żeby dała go na otwartej licencji, a nie do jednorazowego wykorzystania. To dodatkowy wysiłek.

JH: To jest ciekawy wątek, który poruszasz: że otwarte licencje są narzędziem zwiększającym efektywność działania organizacji, ale mogą być dla nich niekorzystne. Podobne są lęki w polskim środowisku naukowym, w którym nacisk na upublicznianie efektów pracy rozbija się o opór ze względu na niską jakość prac. Namawiając na udostępnienie prac magisterskich i doktorskich słyszymy, że są one tak beznadziejne, że aż wstyd. Pytanie – na ile odsetek takich przypadków jest ważny, jakie są proporcje? Czy to, że trzeba podjąć dodatkowy wysiłek, może mieć naprawdę tak duży wpływ na decyzję o udostępnieniu?

PF: Gdyby to był tylko odsetek dobrych do złych, to by było prościej. Problem jest taki, że w każdej organizacji zdarza się...

JH: ...gniot?

PF: Gniot. Przez przypadek, przez sponsora, który w grudniu daje pieniądze do rozliczenia w... grudniu. I trzeba coś szybko zrobić. Oczywiście można próbować przekładać, finansować wcześniej, ale to nie zawsze wychodzi, nie zawsze można. Wielokrotnie słyszałem o sytuacjach, gdy opóźnienia w druku książek czy czasopism wymuszały druk cyfrowy do rozliczenia kilku egzemplarzy. Oczywiście dobrze zaplanowany projekt ma zawsze pewien zapas przewidujący nie-

solidność niektórych autorów czy kłopoty techniczne w drukarni. Ale organizacje w takich kwestiach często uczą się na własnych błędach.

JH: Ale to jest właśnie zaleta tekstów publikowanych na otwartych licencjach, że można je poprawiać w nieskończoność. Czytamy jakieś publikacje, które już są zamieszczone na stronie i widzimy tam tyle błędów, że chociaż zostawiamy starą wersję, możemy dołączyć też nową. Jest to niemożliwe przy publikacji zamkniętej.

PF: Jest to argument. Jeden z wielu. Każda organizacja, której celem jest zmiana, powinna stawiać na możliwie najszerokie udostępnianie, bo to zwiększa jej zasięg i potencjał. Oczywiście może być tak, że ta publikacja wcale tej zmiany nie powoduje. Ale jeżeli jest tak, że publikacja ma coś zmienić, to udostępnienie natychmiast zwiększa obszar jej oddziaływania. Dlatego argumenty, że można udostępniać, poprawiać, wykorzystywać po latach, są znaczące. Ale trudno się przebijają, szczególnie wśród naszych organizacji, które wzajemnie traktują się raczej jak rywale, niż działacze na rzecz wspólnego dobra. Ktoś kopiuje dobrze napisany wniosek i to jest takie poczucie okopywania się w twierdzy, a nie współpracy. To brak zaufania.

KŚ: Jedno pytanie o efektywność. W idealnym świecie, gdzie nie ma konkurencji, nie ma niskiej jakości organizacji. Czy nie powinniśmy domagać się, żeby państwo zwiększało swoją efektywność poprzez kontrolę tego, w jaki sposób organizacje wydają publiczne pieniądze? Czy nie powinniśmy wymagać otwartości od organizacji pozarządowych w imię zwiększania efektywności, skoro ta otwartość działa przeciw negatywnym zjawiskom, które opisałeś?

PF: Według mnie tak, ale to nie jest argument. Wątek zwiększania efektywności działania nie jest właściwą drogą dla dyskusji. Dobrym argumentem jest to, co zostało podniesione przy konsultacjach ustawy medialnej. Wszystko to, co jest finansowane z publicznych pieniędzy powinno, wcześniej czy później, trafić do domeny publicznej. To jest prawdziwy powód dla stosowania otwartości – nie efektywność, a to, że wszystko, co finansowane publicznie ma być dostępne publicznie. Efektywność sprawdzimy później, przede wszystkim powinno nas interesować to, że zapłaciliśmy i nie ma żadnego powodu, żebyśmy płacili po raz kolejny. To jest podstawowy argument ruchu Obywatele Kultury oraz podstawa ich działania w godzeniu i uzgadnianiu interesów twórców, producentów i odbiorców. I choć nie jest to proste, jest tam zgoda, przynajmniej do pewnego momentu, że środki publiczne powinny warunkować dostępność. Jest to argument, który brzmi *dobrze wydaliśmy publiczne pieniądze*, ale nie,

żeby wesprzeć artystę czy orkiestrę, ale żeby społeczeństwo miało dostęp do kultury.

JH: Przekonując do otwartości spotykamy się z oporem i dystansem. Te same organizacje, które walczą o dostęp do informacji publicznej, wydzierając urzędowi kolejne papiery, dziwią się, kiedy prosimy je np. o materiały szkoleniowe. Oczekują one od instytucji publicznych, że dane będą podane na tacy, ale nie mają takich samych wymagań wobec siebie, chociaż część ich działań jest finansowana ze środków publicznych. Jest to niekonsekwencja: oczekujemy otwartości od urzędów, ale sami mamy dyskomfort, kiedy mamy zrobić to samo.

PF: Jestem przekonany, że wszystko, co finansujemy z pieniędzy publicznych, ma być publiczne. Ale jeśli coś jest ze środków prywatnych, powinno być udostępniane na zasadzie dobrej woli (osobiście uważam, że powinno być publiczne, ale trzeba dać wolność wyboru). Jeśli uważasz, że powinno być zamknięte, to nie musisz udostępniać, masz do tego prawo. Z tego punktu widzenia to jest wręcz fajne, pojawia się nowy obszar wolności: biorę publiczne pieniądze, więc udostępniam, ale jeśli chcę na tym zarabiać, to idę po prywatne fundusze. I wtedy sytuacja jest jasna. Chociaż jest mądrzej i wygodniej udostępniać, to jednak chcę zostawić tę wolność w przypadku prywatnych funduszy.

JH: To oczywiste, to fundament, że nikt nikogo nie zmusza do niczego. Chodzi tylko o to, że obserwujemy zamykanie w stosunku do rzeczy robionych ze środków publicznych. Jest to, jak mówisz, kwestia niewiedzy, nieznajomości tematu. Szerzej – czy w ogóle kwestia praw autorskich w twojej pracy jest czymś nowym? To temat, który nagle wkraść się w naszą rzeczywistość. Czy postrzegasz otwieranie jako dodatkowe obciążenie?

KŚ: Czy macie od organizacji sygnał, że jest im trudniej? Czy organizacje wkraczają do internetu i nagle jest źle?

PF: Powiem tak: wydaje mi się, że nie mamy z tym problemu. Ale wynika to z tego, że organizacje pozarządowe nie zdają sobie z całego zagadnienia sprawy. A kiedy zaczynają zdawać sobie sprawę z jego zawitości po raz pierwszy, np. kiedy pojawi się kwestia chociażby publikowania zdjęć z konferencji, to zaczyna być problem. Ale organizacje na ogół się formalnościami nie przejmują i po prostu działają. Jest to pewna zaleta. Z prawami autorskimi problem był zwłaszcza pośród organizacji szkoleniowych. Jakiś czas temu było bardzo silne przekonanie wśród trenerów, że jeśli ktoś korzysta z moich materiałów, to jest to złe, równocześnie trenerzy chcieli korzystać z materiałów innych osób

szkolących. Chociaż kwestia samej dyskusji na temat praw autorskich jest fundamentalna, ta szala się musi przechylić. Teraz nie mogę przewidzieć, w którą stronę, za mało się tym interesuję. Ale uważam, że prawa autorskie w obecnej formule straciły rację bytu i ich obrona przypomina niszczenie maszyn parowych. Teraz trudno przewidzieć jak to będzie funkcjonowało i czy w ogóle prawa autorskie będą miały jakieś znaczenie.

*Piotr Frączak, prezes zarządu
Ogólnopolskiej Federacji Organizacji
Pozarządowych, pracuje w Fundacji
Rozwoju Społeczeństwa
Obywatelskiego, autor licznych
opracowań i artykułów na temat
działalności trzeciego sektora
i ekonomii społecznej.*

Obszary otwartości w sektorze pozarządowym

Dzielenie się zasobami w społeczeństwie cyfrowym

W społeczeństwie cyfrowym tworzenie swobodnie dostępnych zasobów, stanowiących dobro wspólne, jest nową formą obywatelskiego zaangażowania. Kluczowym przejawem otwartości jest dzielenie się zasobami informacyjnymi, umożliwiające na niespotykaną dotychczas skalę przez internet i inne technologie cyfrowe. Kierowanie się zasadą otwartości wyznacza dzisiaj nowe zadania związane z własnością intelektualną oraz z charakterem zasobów udostępnianych za pomocą technologii cyfrowych.

W sieciowej rzeczywistości dzielenie się jest niestety proste, ale głównie na poziomie technologii. Komputery, tablety i gadżety elektroniczne umożliwiają każdemu dokumentowanie, zapisywanie wrażen i tworzenie muzyki, dźwięku i obrazu. Architektura internetu została opracowana w taki sposób, aby przepływ danych był możliwie najszybszy. Internet służył początkowo przede wszystkim naukowcom i pasjonatom, dla których dzielenie się wiedzą stanowiło najwyższą wartość.

Tak otwarte i nie dyskryminujące środowisko wymiany, jak internet, wydaje się idealnym środkiem przekazu wspomagającym realizację misji organizacji pozarządowych, instytucji naukowych i publicznych. Dzielenie się wiedzą, wspólne tworzenie treści, prezentowanie swoich osiągnięć, korzystanie z dorobku innych instytucji to działania, które przyczyniają się poprawy skuteczności każdej organizacji realizującej cele społeczne. Organizacje pozarządowe mogą i powinny wdrażać otwartość w trzech obszarach swojej działalności: na poziomie tworzonych treści, na poziomie zbieranych danych oraz udostępniając kod do narzędzi informatycznych.

Jednak nowa rzeczywistość tworzenia funkcjonuje w tradycyjnych ramach prawnych systemu własności intelektualnej. Aby uczestniczyć w obiegu kultury w internecie, musimy mieć świadomość istnienia ograniczeń prawnych, które

regulują wymianę w sieci. Samo udostępnienie treści na stronie internetowej to za mało, aby użytkownicy mogli swobodnie wykorzystać ją do swoich potrzeb. Objęta pełnym prawem autorskim publikacja nie może zostać skopiowana, zmodyfikowana, powielona, ani zaprezentowana publicznie, nawet jeśli my-autorzy nie mamy nic przeciwko temu.

Otwarte treści

Sprzeczności między łatwością tworzenia a barierami prawnymi blokującymi swobodny przepływ treści w internecie zostały szybko dostrzeżone przez środowiska, którym najbardziej zależy na wykorzystywaniu potencjału sieci do rozprzestrzeniania idei i wiedzy, czyli przez naukowców i nauczycieli. Na świecie od kilku lat bardzo silnie rozwijają się ruchy na rzecz otwartego dostępu do wiedzy (*Open Access*) oraz ruch promujący dostęp do **otwartych zasobów edukacyjnych** (*Open Educational Resources*). Ich podstawowym celem jest promocja tzw. otwartego modelu publikowania, w którym minimalizuje się wszelkie bariery dostępu do treści.

Wszystkie terminy
zaznaczone w ten sposób
są wyjaśnione w Słowniczku.

Otwarta publikacja

Idea otwartości zbudowana jest na przekonaniu, że każdy powinien mieć prawo i swobodę wykorzystania, dostosowywania do swoich potrzeb, ulepszania oraz ponownego przetworzenia wiedzy, która stanowi dobro wspólne. Otwarta publikacja to taka, która jest udostępniona w formie elektronicznej zezwalającej na szerokie wykorzystywanie treści, bez przeszkód technologicznych czy prawnych. W praktyce oznacza to udostępnienie treści (raportów, wyników badań czy materiałów edukacyjnych) w internecie. Może to być główny lub uzupełniający tradycyjne modele sposób upowszechniania wiedzy. Otwartość wyraża się z jednej strony decyzją właścicieli o szerokim udostępnieniu **utworów**, a z drugiej w zapewnieniu ich odbiorcom określonych swobód. Zakres otwartości treści zawsze zależy od decyzji autora, który ma do dyspozycji wachlarz **otwartych licencji** definiujących zakres swobód.

Rodzaje i poziomy otwartości

Mówimy o dwóch rodzajach otwartości treści:

Otwartość prawna to gwarantowany zakres swobód dotyczących ponownego wykorzystania publikacji, np. dostępność na licencji pozwalającej na kopiowa-

nie i remiksowanie utworu. Otwartość prawna zapewnia demokratyczny (tzn. powszechny) dostęp do zasobów.

Otwartość techniczna to dostępność zasobów w sieci na odpowiednich standardach dających wszystkim użytkownikom takie same możliwości ponownego wykorzystania niezależnie od technologii, jakich używają, np. zapis publikacji w pliku tekstowym, który odczyta każdy system operacyjny. Otwartość techniczna przekłada się na zwiększenie zasięgu odbioru tej publikacji.

Otwartość prawna publikacji jest stopniowalna, publikacja może być bardziej lub mniej otwarta ze względu na sposób jej udostępnienia i warunki prawne, na jakich została udostępniona.

Można wyróżnić następujące stopnie otwartości:

**Domena publiczna i wolne licencje
(CC BY, CC BY-SA i kompatybilne)**

Pełna otwartość/wolna publikacja – dostępna bezpłatnie wraz z gwarancją pełnego prawa do wykorzystania, kopiowania, dystrybuowania, przerabiania itp.

**Otwarte licencje
(z warunkami NC i analogicznymi)**

Publikacja częściowo otwarta – dostępna bezpłatnie z możliwością ponownego wykorzystania, ale ograniczona np. wyłącznie do niekomercyjnego użytku.

**Open Access
(wolny dostęp, ale wszystkie
prawa nadal zastrzeżone)**

Publikacja *Open Access* – publikacja dostępna na stronie internetowej bez kontroli dostępu, ale bez zagwarantowania swobód wykorzystania treści – czyli na zasadzie „Pełne prawa zastrzeżone”.

**Wszystkie prawa zastrzeżone + limity
dostępu – logowanie, rejestracja, wniesione
opłaty, systemy zabezpieczeń DRM**

Publikacja zamknięta – tradycyjna (płatny druk) lub elektroniczna, ale objęta kontrolą dostępu do treści; wymaga logowania, rejestracji, wniesienia opłaty, często z zastosowaniem systemu DRM.

Otwieranie treści w organizacjach pozarządowych polega na dzieleniu się, tzn. na udostępnianiu wszelkich materiałów tworzonych w trakcie działań projektowych, które mogą stać się użyteczne dla innych. Dotyczy to tworzonych przez Was raportów, tekstów, opracowań i analiz, materiałów szkoleniowych, prezentacji, a także wszelkich dokumentów multimedialnych takich jak nagrania dźwiękowe, filmy czy zdjęcia.

Jak zapewnić otwartość treści?

Przed wszystkim należy zadbać o odpowiedni stopień otwartości prawnej publikowanych materiałów. Udostępnianie treści na zasadzie *wszystkie prawa zastrzeżone* pozwala odbiorcom jedynie zapoznać się z zawartością publikacji i skorzystać z niej na zasadzie **dozwolonego użytku**.

Nie daje jednak użytkownikom żadnych możliwości dalszego wykorzystania opublikowanych treści. Dlatego zdecydowanie rekomendujemy organizacjom pozarządowym stosowanie **wolnych licencji** (szczegółowy opis licencji w kolejnym rozdziale).

Jeśli jednak pozostaniecie przy pełnej ochronie praw autorskich, pamiętajcie o zagwarantowaniu otwartości technicznej. Publikujcie materiały w taki sposób, aby każdy odbiorca mógł do nich łatwo dotrzeć i zapoznać się z nimi, niezależnie od urządzenia, z którego będzie korzystał. Przygotowując stronę internetową i publikację, pamiętajcie również o potrzebach osób niepełnosprawnych.

Własna strona

Najczęstszym sposobem publikowania treści tworzonych przez organizacje pozarządowe są ich własne strony WWW. Warto pamiętać, że tak dostępne treści bardzo łatwo opublikować i oznaczyć w sposób, który zagwarantuje użytkownikom proste i legalne wykorzystywanie Waszych treści. Jak sprawić, aby strona Twojej organizacji była otwarta prawnie, sprawdź w rozdziale **Licencje CC**.

Serwisy online

W przypadku publikowania w sieci materiałów multimedialnych, od dźwięków i wideo po zdjęcia i większe publikacje w formacie *.pdf*, coraz częściej używamy do tego specjalnych serwisów takich jak YouTube dla wideo, czy Flickr dla zdjęć. Jest to bardzo często najprostsze i najtańsze rozwiązanie. Należy jednak pamiętać, że publikując w nich, zgadzamy się na regulaminy i zasady, na jakich działają, i bardzo łatwo możemy stracić kontrolę nad tym, co stanie się z naszymi utworami. Jak tego uniknąć i wykorzystać serwisy do publikowania treści w otwarty sposób, piszemy w rozdziale **Licencje CC**.

NGOteka

Większość organizacji umieszcza w internecie podstawowe informacje na temat swojej działalności i wybrane publikacje. Jest to świetny kanał promocji organizacji, ale nie jedyny. Na całym świecie powstają repozytoria (miejsca przechowywania i udostępniania dokumentów) gromadzące otwarte zasoby. Tworzą je naukowcy, **grantodawcy**, instytucje publiczne oraz nauczyciele.

Specjalnie na potrzeby polskich organizacji pozarządowych stworzyliśmy **NGOtekę**, czyli repozytorium zasobów tworzonych w trzecim sektorze. Możesz założyć w niej konto swojej organizacji i umieścić tam jej publikacje. **NGOteka** pozwala na tworzenie kolekcji poszczególnych organizacji oraz kolekcji tema-tycznych, dzięki czemu użytkownik zainteresowany konkretnym tematem (np. pomoc społeczna) znajdzie w jednym miejscu publikacje różnych organizacji z jego zakresu. Tak umieszczone publikacje można przeszukiwać pełnotekstowo tj. szukać w treści publikacji, a nie tylko przyjmując kryteria tytułu czy nazwy. **NGOteka** zapewnia Twojej organizacji również archiwizowanie publikacji, np. gdy zamykacie projekt.

Otwarte dane

Każda organizacja pozarządowa, realizując kolejne projekty, zbiera wiele informacji. Większość z nich służy do realizacji bieżących działań, niektóre są zamieszczane w raportach końcowych i specjalistycznych publikacjach, a znaczna część ma charakter roboczy. Są to, na przykład, protokoły ze spotkań lokalnych instytucji, informacje o wykorzystaniu funduszy przez instytucje publiczne, statystyki dotyczące wykroczeń czy też dane z przeprowadzonych ankiet. Często nie zdajemy sobie sprawy jak bardzo użyteczne dla innych organizacji lub opinii publicznej mogą być zebrane przez nas dane.

Otwarte dane to takie zasoby informacji, które można łatwo znaleźć, przeszukiwać, wykorzystywać i współdzielić. Oznacza to, że muszą być publikowane w sposób prosty do przetworzenia przez komputery (czyli nie powinien to być np. skan papierowego dokumentu), nie mogą być objęte restrykcjami prawa autorskiego czy patentowego. Jedynym dopuszczalnym ograniczeniem licencyjnym wykorzystywania otwartych danych jest obowiązek podania źródła informacji.

Idea otwartych danych zyskała popularność wraz z rozpowszechnieniem prostych narzędzi umożliwiających ich przetwarzanie, łączenie z innymi danymi

i wizualizację. Dzięki temu rodzą się nowe możliwości analizy złożonych zbiorów danych, znacznie dokładniejsze i bardziej przekrojowe niż zebrane przez pojedynczego analityka.

Dane można podzielić na dwa rodzaje: finansowane z publicznych pieniędzy i te, których powstanie było możliwe dzięki prywatnym funduszom. Dane finansowane ze środków publicznych powinny być bezwzględnie otwarte. W kolejnych państwach wprowadza się obowiązek publikowania przez instytucje publiczne wszystkich wytwarzanych przez nie „surowych” danych (przykłady można znaleźć w portalu www.data.gov.uk). Polska administracja dopiero zmierza w kierunku tego modelu – tylko część instytucji publikuje większość swoich danych w internecie. Powoli jednak ulega to zmianie.

W przypadku danych wytwarzanych przez organizacje pozarządowe i finansowanych z funduszy prywatnych, np. wyników badań, danych zebranych przez serwisy internetowe na zasadzie *crowdsourcingu*, ankiet itp., sugerujemy ich otwarcie i upublicznienie. Organizacje pozarządowe są instytucjami mającymi na celu zmianę społeczną. Największy efekt prowadzonych działań uzyskuje się dzięki połączeniu danych zebranych samodzielnie oraz informacji zebranych przez innych, i wspólną pracę nad nimi. Pozytywnym rezultatem otwierania jest też to, że w niejednym przypadku ktoś inny, spoglądając na nasze dane, znajdzie dla nich użytek, o którym sami nigdy byśmy nie pomyśleli. Przykładem jest popularność serwisów *mashupowych* zbierających informacje z wielu miejsc i prezentujących je w zupełnie nowy sposób. Jeszcze jedną korzyścią płynącą z otwarcia danych jest zapewnienie im w ten sposób długowieczności – otwarte dane często są kopiowane w wiele miejsc, dzięki czemu nie znikają w momencie utraty zainteresowania danym projektem przez jego twórców.

Organizacje pozarządowe domagają się od instytucji publicznych przejrzystości. Warto, aby same stanowiły przykład poprzez otwieranie własnych danych oraz udostępnianie danych pozyskanych od innych instytucji. Przykładami tak działających projektów są OtwartyBudżet.pl udostępniający oczyszczone i wstępnie obrobione dane budżetowe, FunduszeSoleckie.pl zbierający dane dotyczące wykorzystywania funduszy sołeckich czy Sejmometr.pl ułatwiający dostęp do dokumentów sejmowych.

Technologiczne standardy upubliczniania danych

Otwartość danych wiąże się z udostępnianiem ich w sposób umożliwiający dalszą obróbkę i analizę. Przykładem jawnych, ale nie otwartych danych,

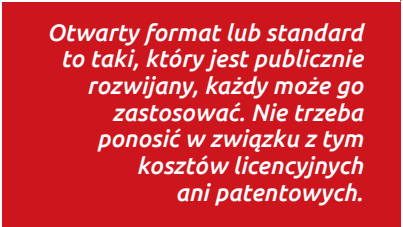

są np. publikowane przez część urzędów zestawy danych prezentowane w postaci plików *.pdf* zawierających zeskanowane wydruki. Idealnym rozwiązaniem jest przygotowanie i upublicznienie danych gotowych do obróbki zautomatyzowanej, jednak organizacje pozarządowe nie są firmami informatycznymi sprzedającymi swój produkt i wyręczanie odbiorców nie powinno być ich głównym celem. Dlatego, jeśli dane zbierane i analizowane są w formie tekstowej, nie powinno się wymagać od organizacji je upubliczniającej przygotowania ich do automatycznego przetwarzania.

Otwarcie danych można zapewnić m.in. poprzez:

- publikację w otwartym standardzie zapisu, np. w postaci pliku *.csv* (potrafi go wygenerować dowolny arkusz kalkulacyjny) lub *.ods*;
- udostępnienie w formacie tekstowym (np. *.odt*), jeśli są to dane tekstowe (np. kopie dokumentów pozyskanych przez organizację);
- udostępnienie zebranych informacji poprzez API, czyli danie możliwości „programistycznego” sięgnięcia do bazy danych, w której zgromadzone są otwarte dane;
- jako minimum: udostępnienie informacji w formacie, w którym dane zostały uzyskane z instytucji publicznej.

Upubliczniane dane powinny być zapisane w otwartym formacie danych, który umożliwia dostęp do nich wszystkim osobom zainteresowanym ich dalszym wykorzystaniem, bez konieczności kupowania oprogramowania konkretnej firmy. Danym powinna towarzyszyć informacja o źródle ich pochodzenia (jeśli nie zostały one stworzone wewnątrz organizacji je upubliczniającej) oraz, w zależności od podejścia udostępniających, informacja o braku ograniczeń w wykorzystywaniu lub o konieczności podania źródła danych przez kolejnych użytkowników.

Otwarty format lub standard to taki, który jest publicznie rozwijany, każdy może go zastosować. Nie trzeba ponosić w związku z tym kosztów licencyjnych ani patentowych.

Otwartość danych a prawo do nich

Zebranie danych zawsze wiąże się z wysiłkiem włożonym w ich skompletowanie, uporządkowanie i wprowadzenie do bazy. Z tego powodu, w celu ochrony interesów organizacji, może pojawić się chęć zamykania dostępu do nich i upublicznianie wyłącznie wyników ich analiz. W efekcie zebrane dane nie są w pełni wykorzystywane, lecz trafiają na zawsze do archiwum.

Lepszym rozwiązaniem jest ich upublicznienie, i jednocześnie, budowanie marki organizacji stojącej za ich przygotowaniem poprzez zachęcanie do ich ponownego wykorzystania (i związanej z tym konieczności powołania się na źródło).

Udostępnienie zebranych danych nie oznacza również, że każdy potrzebujący informacji z nich wynikających, przeprowadzi samodzielnie ich analizę, przez co organizacje utrzymujące się częściowo z przygotowywania raportów dla odbiorców komercyjnych stracą źródło finansowania. Same dane nie stanowią jeszcze gotowego produktu, w ich analizę trzeba włożyć wysiłek, wiedzę i doświadczenie. Z tego właśnie powodu odbiorcy komercyjni w dalszym ciągu zatrudniają zewnętrznych analityków i organizacje pozarządowe do przygotowywania raportów bazujących na powszechnie dostępnych informacjach.

Otwarty kod

Jedną z przyczyn gwałtownego rozwoju internetu było spopularyzowanie, również wśród producentów produktów komercyjnych, idei *wolnego* lub, według innych definicji, *otwartego* oprogramowania. Otwarte oprogramowanie jest udostępniane na licencjach, które:

- pozwalają użytkownikowi na rozpowszechnianie oprogramowania;
- pozwalają tworzyć dzieła zależne (na przykład tłumaczenia lub wersje dla innych systemów operacyjnych);
- pozwalają na modyfikowanie oprogramowania i rozpowszechnianie poprawek;
- zezwalają na wykorzystanie go zarówno dla celów komercyjnych, jak i niekomercyjnych;
- zapewniają dostęp do kodu źródłowego oprogramowania poprzez jego opublikowanie na stronie internetowej twórców lub, co ułatwia śledzenie na bieżąco zmian w kodzie, w serwisie typu GitHub czy SourceForge.

Przyjęcie tych warunków gwarantuje, że oprogramowanie, jeśli tylko okaże się użyteczne, a jego twórcy lub użytkownicy zadbają o budowę środowiska osób skupionych wokół niego, nie przestanie być ono rozwijane po wyczerpaniu oficjalnego finansowania lub likwidacji instytucji, która je stworzyła. Dostęp do kodu źródłowego i prawo jego rozwijania daje użytkownikom pewność, że nie zostaną w przyszłości zostawieni sami sobie z wdrożonym nierozwija-

nym oprogramowaniem, a **grantodawcom** finansującym powstanie programu, że ich inwestycja nie zostanie zaprzepaszczona, kiedy skończą ją sponsorować. Tej pewności nie zapewni, np. dożywnia darmowość oprogramowania, bo każde nie rozwijane oprogramowanie w pewnym momencie przestaje działać z nowymi wersjami systemów operacyjnych. Pojawiają się też problemy z wymianą danych z innymi programami.

Drugą zaletą związaną z otwartością oprogramowania jest możliwość budowania wokół niego aktywnej społeczności. Społeczności użytkowników, którzy chętnie angażują się w promocję rozwiązań będących w pełni otwartymi oraz społeczności programistów, którzy dzięki dostępowi do kodu mogą go poprawiać i rozwijać, dostosowywać do własnych potrzeb, a dzięki otwartej licencji: rozpowszechniać swoje poprawki, by mogli z nich skorzystać inni użytkownicy. Choć najpopularniejsze programy skupiają społeczności złożone z tysięcy użytkowników, w przypadku małych projektów wystarczy kilku aktywnych programistów, by zapewnić rozwój produktu.

Stosowanie otwartości pozwala również na łączenie wysiłków i unikanie pracy nad takimi samymi projektami przez kolejne organizacje. Zamiast tworzyć swoje rozwiązania od zera, można wykorzystać już istniejące programy i jedynie odpowiednio je modyfikować, by odpowiadały na nasze potrzeby. Powtórne wykorzystanie już napisanego kodu ogranicza czas i koszty pracy nad podstawową funkcjonalnością, pozwalając na skupienie się nad innowacyjnymi częściami kodu.

Otwartość kodu a prawa autorów

Otwartość nie oznacza utraty praw autorskich do oprogramowania. Większość wolnych licencji wymaga zachowania przez kolejnych użytkowników informacji o autorstwie kodu. Wybór wolnej licencji typu **GPL** czy **AGPL** uniemożliwia również „zawłaszczenie” oprogramowania przez kolejnych użytkowników czy firmy zewnętrzne. W takich przypadkach nie da się, bez zgody wszystkich autorów, zamknąć dostępu do kodu źródłowego i sprzedawać cudzego rozwiązania jako swojego produktu.

Otwarcie kodu nie oznacza też zamknięcia możliwości zarabiania na nim, choćby w celu pokrycia kosztów prac jego rozwoju. W ciągu ostatnich kilku lat wypracowano wiele modeli zarabiania na otwartym kodzie. Wśród najpopularniejszych są:

Przewaga wiedzy twórców

Twórcy danego oprogramowania dysponują największą wiedzą o jego budowie i działaniu, dzięki czemu potrafią je dobrze wdrożyć, wykorzystać wszystkie jego możliwości, a także na bieżąco wprowadzać modyfikacje przydatne konkretnemu odbiorcy.

Taki model jest wykorzystywany zarówno przez mniejsze projekty (na przykład oprogramowanie do budowy nowoczesnej sieci telefonicznej Asterisk jest dostępne na wolnej licencji, a jego twórcy oferują usługi polegające na jego wdrażaniu, hostowaniu na swoich serwerach, udzielają wsparcia technicznego itp.), jak i potężne korporacje (np. The Attachmate Group, właściciel Novella i producent dystrybucji SUSE Linux).

Podwójne licencjonowanie

Kod może być powszechnie udostępniany na zasadach licencji w pełni otwartej (np. GNU GPL). Jeśli ktoś chce wykorzystać go w zamkniętych rozwiązaniach i rozpowszechniać, nie ujawniając źródeł swoich modyfikacji, musi kupić ten sam kod na licencji zamkniętej.

Przykładem takiego podejścia jest np. jedna z najpopularniejszych bibliotek: QT. Model ten sprawdza się w sytuacjach, gdy nasze rozwiązanie jest na tyle uniwersalne (i dobre jakościowo), że tańsze jest jego ponowne wykorzystanie w zamkniętych produktach niż tworzenie tej funkcjonalności od początku.

Ułatwienie wpływu na rozwój oprogramowania

Nie tylko przez tworzenie kodu można mieć wpływ na rozwój oprogramowania. Jednym z możliwych modeli finansowania rozwoju kodu jest umożliwienie wykupywania przez użytkowników „cegiełek” dających możliwość wzięcia udziału w głosowaniu nad funkcjonalnością, której wprowadzenie będzie priorytetowe w najbliższym czasie. Im więcej głosów na daną funkcjonalność zostanie oddanych, tym szybciej zostanie ona wprowadzona.

Ten model został zastosowany m.in. przez twórcę Vim, czyli zaawansowanego edytora dla programistów, a także przez firmę CodeWeavers dostarczającą łatwiejszą w obsłudze wersję programu Wine, a jednocześnie wspierającą rozwój głównej gałęzi tego projektu.

Sprzedaż wersji hostowanej

Duża część dziś tworzonego oprogramowania użytkowego projektowana jest z myślą o udostępnianiu w sieci. Coraz popularniejsze staje się odchodzenie od instalowania oprogramowania na swoich własnych serwerach i przenoszenie wykorzystywanych przez siebie usług do tzw. *chmury*. Jednym ze sposobów finansowania rozwoju otwartego oprogramowania jest oferowanie, poza wersją do samodzielnej instalacji, niedrogiej usługi świadczonej na serwerach autorów oprogramowania. Jej wykupienie przez użytkownika jest najczęściej wielokrotnie tańsze od uruchamiania własnego serwera i dbania o ciągłe aktualizacje, daje też większą pewność prawidłowego działania usługi. Nierzadko użytkownicy wersji hostowanej mają szybszy dostęp do aktualizacji i nowych funkcjonalności niż użytkownicy wersji darmowej.

Jednym z największych projektów dofinansowywanych w ten sposób jest Wordpress (platforma do zakładania blogów, która jest bezpłatna, jeśli korzystamy z domeny wordpress.com, a płatna, kiedy chcemy podłączyć do niej naszą własną).

Doświadczenia polskich firm wdrażających wolne i otwarte oprogramowanie wskazują na fakt, że w naszym kraju wciąż dużym problemem jest nie wystarczająca liczba firm wdrażających i dostosowujących oprogramowanie do konkretnych potrzeb. Dlatego nie warto obawiać się komercyjnej konkurencji wykorzystującej programy stworzone przez organizacje pozarządowe. Warto też pamiętać, że organizacje pozarządowe, w przeciwieństwie do małych przedsiębiorstw, są uprzywilejowane podatkowo. Mogą korzystać z grantów i pomocy wolontariuszy, dlatego nie powinny nastawiać się na agresywne konkurowanie z lokalnymi firmami informatycznymi, lecz raczej na współpracę owocującą rozwojem projektów, na których zależy obu stronom.

Prawo autorskie

Prawa autorskie pełnią coraz ważniejszą rolę w pracy organizacji pozarządowych. Wraz z rosnącym wykorzystaniem internetu i nowych technologii w sposób naturalny pojawiają się problemy związane z korzystaniem i udostępnianiem treści. Poniżej próbujemy przedstawić zarys podstawowych zagadnień prawa autorskiego z perspektywy problemów oraz wymagań, jakie może napotkać organizacja pozarządowa w codziennej pracy.

Podstawy

Prawo autorskie to pojęcie oznaczające ogół praw przysługujących autorowi **utworu** oraz normy prawne upoważniające autora do decydowania o użytkowaniu dzieła i czerpaniu z niego korzyści finansowej. Prawo autorskie jest formą **monopolu czasowego** przyznanego twórcy lub posiadaczowi praw do utworu, który chroni jego interesy i pozwala mu zarabiać na utworze przez pewien czas.

Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy utwór zdefiniowany jako *każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia*. Od twórczości naukowej poprzez filmy, gazety, oprogramowanie komputerowe, aż po notatki na Twoim blogu. Wszystko to podlega ochronie na mocy [ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych](#).

Utwór jest chroniony prawem autorskim od chwili powstania, nawet jeśli nie został ukończony. Prawo autorskie działa automatycznie. Autor nie musi nigdzie rejestrować utworu, aby był on chroniony prawem autorskim.

Prawa osobiste i prawa majątkowe

Prawa, jakie przysługują autorowi, dzielimy na **prawa autorskie osobiste** oraz **prawa majątkowe**.

Prawa osobiste chronią intelektualny związek autora z jego dziełem oraz integralność (tzn. nienaruszalność) dzieła jako całości, są nieograniczone w czasie.

Prawa majątkowe chronią finansowe interesy twórców i wydawców.

Najczęstszym naruszeniem praw osobistych jest **plagiat**, tzn. skopiowanie cudzej pracy (lub jej części) i przedstawienie pod własnym nazwiskiem.

Wyłącznie osoba, która posiada prawa majątkowe do utworu, ma prawo do wynagrodzenia za wszelkie formy wykorzystania utworu. To ona decyduje o tym, jak utwór może być zapisywany i powielany. Prawa majątkowe są ograniczone w czasie zależnie od formy i rodzaju dzieła. Najczęściej obowiązują one do siedemdziesięciu lat od śmierci twórcy lub ostatniego współtwórcy (np. w przypadku filmów).

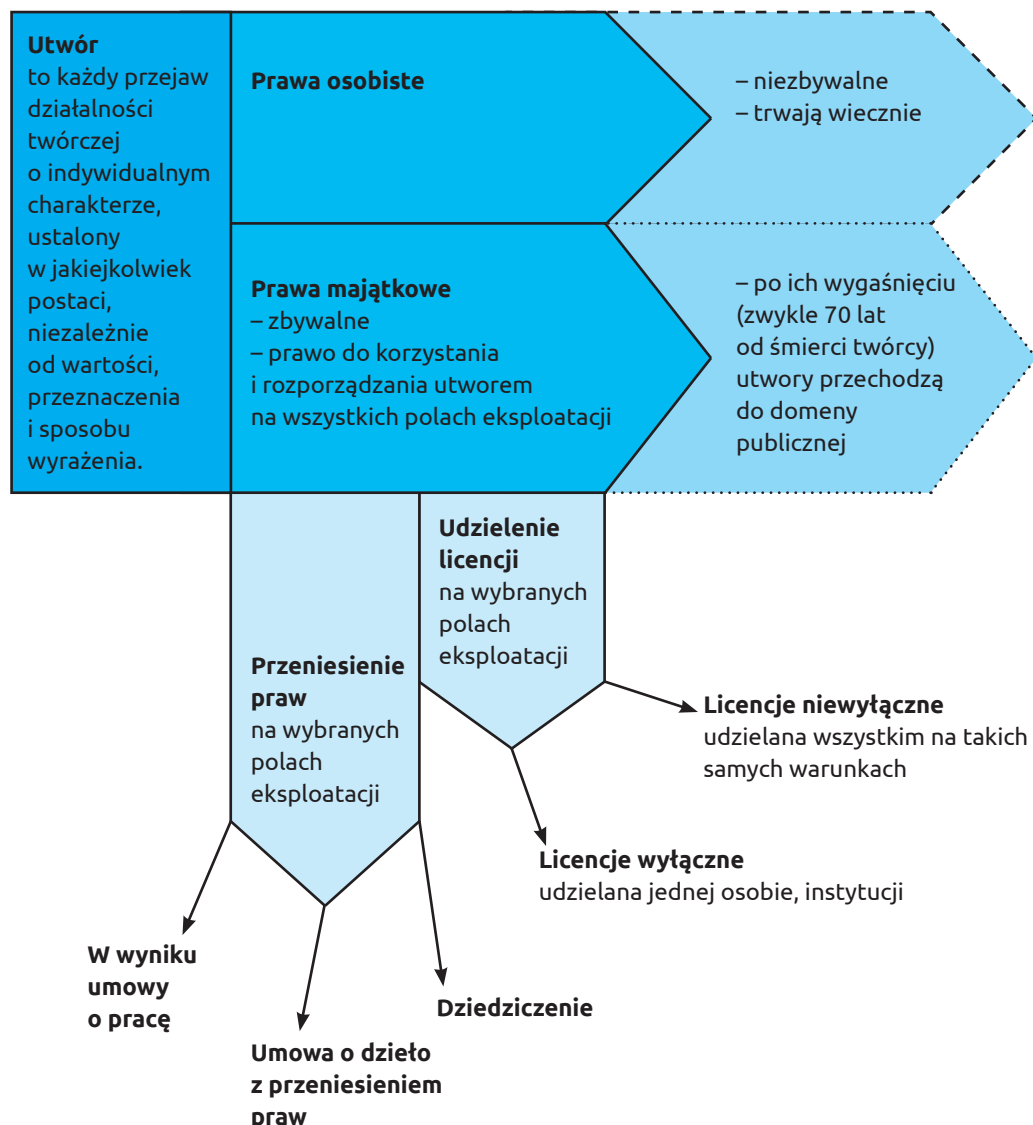
Prawa autorskie osobiste	• dają wyłączne autorstwo utworu; • uprawniają do oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo; • gwarantują nienaruszalność treści i formy utworu; • zapewniają możliwość decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności; • dają nadzór nad sposobem korzystania z utworu.
Prawa autorskie majątkowe	• dają <i>monopol autorski</i>, czyli prawo do korzystania i rozporządzania utworem na wszystkich polach eksploatacji, tzn.: • wytwarzania określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, cyfrową, zapisu magnetycznego; • wprowadzania do obrotu, użyczenia lub najmu oryginału albo egzemplarzy (w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono); • w zakresie rozpowszechniania utworu w sposób inny niż wcześniej omówione dają prawo do: publicznego wykonania, wystawienia, wyświetlenia, odtworzenia oraz nadawania i reemitowania, a także publicznego udostępniania utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym.

W przypadku programów komputerowych zakres ochrony **autorskich praw osobistych** jest węższy. Autorom programów komputerowych przysługują bowiem jedynie prawa:

- autorstwa utworu;
- oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo.

Obowiązywanie i przekazywanie praw autorskich

Prawa autorskie osobiste trwają wiecznie.

Prawa autorskie majątkowe przysługują twórcy przez określony czas:

- przez cały czas życia twórcy i przez siedemdziesiąt lat po jego śmierci;
- jeżeli twórca nie jest znany: siedemdziesiąt lat od daty pierwszego rozpowszechnienia utworu.

Jeżeli autorskie prawa majątkowe przysługują innej osobie niż twórca, obowiązują one:

- siedemdziesiąt lat od daty rozpowszechnienia utworu;
- gdy utwór nie został rozpowszechniony: siedemdziesiąt lat od daty powstania utworu;
- pięćdziesiąt lat w odniesieniu do programów RTV (licząc od roku pierwszej emisji);
- pięćdziesiąt lat w odniesieniu do fonogramów i wideogramów (licząc od roku sporządzenia).

Domena publiczna

Kiedy majątkowe prawa autorskie wygasną, utwory przechodzą do domeny publicznej. Rozpoczyna się wówczas ich drugie życie, w którym stają się dobrem wspólnym. Mogą zostać ponownie wydane bez ponoszenia opłat z tytułu praw autorskich lub konieczności uzyskiwania zgody autorów (archiwalne nagrania Bacha czy Chopina może dziś wydać każdy). Należy jednak pamiętać o prawach do wykonania: choć same dzieła Bacha znajdują się w domenie publicznej, to wykorzystanie współczesnego nagrania wymaga zgody jego wykonawców.

Dzieła osierocone

W przypadku dzieła **osieroconego** nie wiadomo czy wygasły do niego autorskie prawa majątkowe; nie ma również możliwości ustalenia tego przez dotarcie do posiadaczy praw. Takich utworów nie można upublicznić, przez co pozostają one zwykle zamknięte w bibliotekach, archiwach oraz prywatnych zbiorach. Obecnie toczy się debata w Unii Europejskiej nad wprowadzeniem możliwości publikowania przez tego typu instytucje dzieł osieroconych w celu m.in. szerszego ich udostępnienia i ułatwienia odnalezienia posiadaczy praw.

Dozwolony użytek

Do czasu przejścia do domeny publicznej dzieło może być wykorzystywane w ograniczony sposób, w zakresie tzw. **dozwolonego użytku**. Zezwala on m.in. na legalne, nieodpłatne wykorzystanie utworów chronionych prawem autorskim w określonych sytuacjach, między innymi przez instytucje naukowe i oświatowe. Dozwolony użytek dzieli się na *dozwolony użytek osobisty* i *instytucjonalny* oraz *prawo cytatu*.

Dozwolony użytek osobisty

Dozwolony użytek osobisty przysługuje osobom indywidualnym, którym, bez pytania o zgodę twórcy wolno:

- korzystać z utworu na własne potrzeby (bez prawa do publikacji);
- kopiować go na użytek własny i bliskich osób (np. legalnie można skopiować bratu lub przyjacielowi płytę DVD z filmem).

Polskie prawo definiuje „bliskie osoby” jako pozostające w związku osobistym, w szczególności w relacji pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego. Co oznacza, że nie musisz pytać się o zgodę autora lub płacić mu, gdy chcesz pożyczyć znajomym napisaną przez niego książkę. Nie możesz jednak tej samej książki np. skserować, a potem sprzedawać lub „rozdawać” w sieci.

Dozwolony użytek instytucjonalny

Dozwolony użytek instytucjonalny dotyczy przede wszystkim instytucji edukacyjnych, bibliotek, archiwów i instytucji kultury. Dzięki niemu wolno:

- sporządzać kopie i nieodpłatnie korzystać z fragmentów utworów w celach dydaktycznych (np. kserokopie rozdawane uczniom);
- w ramach prawa cytatu: przytaczać fragmenty innych utworów w dziełach stanowiących samoistną całość w oryginalnym kształcie, brzmieniu, np. zacytować fragment artykułu, do którego odnosimy się w naszej publikacji;
- publicznie wykonywać utwory podczas imprez szkolnych i akademickich, pod warunkiem, że wstęp na te wydarzenia jest bezpłatny, a osoby wykonujące utwór nie pobierają z tego tytułu wynagrodzenia.

Dzięki dozwolonemu użytkowi instytucjonalnemu biblioteki, archiwa i szkoły, realizując swoje zadania statutowe, mogą też udostępniać i wypożyczać utwory ze swoich zbiorów.

Prawo cytatu

Prawo cytatu to możliwość przytaczania w całości lub we fragmentach opublikowanych już utworów. Cytat musi spełnić następujące warunki:

- Cytat musi być rozpoznawalny.
- Jego autorstwo i źródło, muszą być wyraźnie oznaczone i to w każdym przypadku, w którym się pojawia.
- Zamieszczenie cytatu musi być uzasadnione celem: ma służyć wyjaśnianiu lub nauczaniu, krytycznej analizie lub prawom gatunku twórczości.
- Cytat pełni funkcję pomocniczą: ma służyć uzupełnieniu i wzbogaceniu dzieła, nie może go natomiast zastępować, ani tworzyć jego zasadniczej konstrukcji.

Dopuszczalna wielkość cytatu nie jest jednoznacznie określona. Musi on jednak pozostawać w takiej relacji do całości dzieła, aby zachowana była jego pomocnicza rola.

Materiały nieobjęte ochroną

Nie wszystkie materiały objęte są ochroną prawną-autorską. Do wyjątków należą:

- idee i pomysły, chyba że są wyrażone oryginalną formą;
- urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole;
- akty normatywne lub ich urzędowe projekty;
- opublikowane opisy patentowe lub ochronne wzorów użytkowych;
- proste informacje prasowe;
- pomysły i tematy badawcze oraz teorie i fakty naukowe;
- znane powszechnie od dawna formy plastyczne, przestrzenne lub muzyczne;
- elementy utworów pozbawione charakteru twórczego, np. typowe tabele, rysunki, zestawienia pozbawione oryginalnej koncepcji;
- utwory wystawione na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub w ogrodach;
- utwory wystawione w publicznie dostępnych zbiorach, takich jak muzea, galerie, sale wystawowe, lecz tylko w katalogach i w wydawnictwach publikowanych dla promocji tych utworów, a także w sprawozdaniach o aktualnych wydarzeniach w prasie i telewizji (w granicach uzasadnionych celem informacji).

Dokument i materiał urzędowy

Dokument urzędowy jest wydany w formie pisemnej przez urząd administracji publicznej.

Materiał urzędowy dotyczy sprawy urzędowej i nie musi być wydany w formie pisemnej.

Przykłady dokumentów urzędowych to zaświadczenie, wpis dokonany na rachunku bankowym, dowody doręczeń, protesty wekslowe, pokwitowania pocztowe, protokoły posiedzenia w postępowaniu sądowym, decyzje administracyjne, obwieszczenia, pouczenia, komunikaty wydawane przez władze, różnego rodzaju urzędowe wyjaśnienia, okólniki, przepisy wewnątrzzakładowe, wzory pism, formularzy, zaświadczeń, orzeczenia sądów i innych organów.

Materiał urzędowy jest wszystkim tym, co nie jest dokumentem, a pochodzi od urzędu, dotyczy sprawy urzędowej lub powstało w rezultacie procedury urzędowej.

Przykłady materiałów urzędowych to opinie i raporty biegłych rewidentów, wyceny sporządzane przez rzeczoznawców majątkowych na potrzeby gospodarowania nieruchomościami jednostek samorządu lub Skarbu Państwa czy pytania składające się na bank pytań testowych przy testach na prawo jazdy.

Licencje i przekazywanie praw

Dzięki zbywalności autorskich praw majątkowych twórcy oraz pozostałe podmioty będące w ich posiadaniu mogą nimi dysponować, przekazując je lub sprzedając. Dysponowanie prawami majątkowymi może odbywać się na trzy sposoby, którymi są: przeniesienie, dziedziczenie oraz udzielanie licencji. W przypadku przeniesienia i dziedziczenia prawa, przekazywane są wszystkie prawa określone w umowach, natomiast w przypadku licencji autor lub posiadacz praw autorskich udziela jedynie zgody na określone wykorzystanie swojego utworu.

Przeniesienie praw zwykle odbywa się poprzez umowę o dzieło z przeniesieniem praw autorskich. W takiej umowie należy zawrzeć informacje o tym na jakich polach eksploatacji zostały przeniesione prawa. Drugą najczęstszą sytuacją jest przenoszenie praw w wyniku wykonywania obowiązków w ramach umowy o pracę. Prawa do prac wynikających bezpośrednio z zakresu takiej umowy są automatycznie przenoszone na pracodawcę.

Udzielanie licencji nie odbiera twórcy praw, ale określa na co zezwala on określonym użytkownikom. Twórca może udzielić licencji jednej osobie (co nazywamy licencją wyłączną) lub wszystkim osobom, które wykorzystają jego utwór (co nazywamy licencją niewyłączną).

Przeniesienia praw i udzielania licencji można dokonać zarówno płatnie, jak i bezpłatnie.

Licencje CC

Czym jest Creative Commons?

Dzięki technologiom cyfrowym prawie każdy może stać się twórcą. Internet tworzy możliwości i warunki do dzielenia się efektami własnej twórczości i korzystania z dorobku innych. Creative Commons udostępnia darmowe narzędzia, dzięki którym proces tworzenia i wymiany treści w internecie jest przejrzysty i zgodny z obowiązującym prawem.

W tradycyjnym modelu praw autorskich, który wyraża maksyma *wszystkie prawa zastrzeżone*, wykorzystanie cudzego **utworu** prawie zawsze wiąże się z koniecznością uzyskania zgody autora. Ten proces bywa uciążliwy i zniechęcający, podczas gdy wielu autorów chętnie dzieli się swoją twórczością,

Creative Commons ułatwia dzielenie się twórczością, stosując zasadę *pewne prawa zastrzeżone*. Publikując swoje dzieło – raport, powieść, piosenkę czy zdjęcie – autor może określić, w jaki sposób inni będą mogli z jego utworu korzystać. Organizacja ta przygotowała gotowe licencje, które oferują różnorodny zestaw warunków licencyjnych: swobód i ograniczeń. Dzięki temu autor może samodzielnie określić zasady, na których chce dzielić się swoją twórczością z innymi. Warunki licencyjne są niczym klocki: zasady określone przez daną licencję są wynikiem złożenia razem dwóch lub trzech takich warunków.

Licencje Creative Commons posiadają cechy wspólne (poszanowanie **praw autorskich osobistych**) oraz dodatkowe warunki wybrane przez **licencjodawcę** (czy twórcę). Twórca, korzystając z licencji, zawsze zachowuje prawa autorskie, jednocześnie umożliwia innym kopiowanie i rozpowszechnianie. Dodatkowo może określić czy ich wykorzystywanie może odbywać się wyłącznie w warunkach niekomercyjnych lub ograniczyć możliwości tworzenia **utworów zależnych**.

Aby wybrać właściwe warunki licencji Creative Commons, autor musi odpowiedzieć sobie na dwa proste pytania.

Po pierwsze: czy zgadza się na komercyjne wykorzystanie swoich dzieł?
Po drugie: czy zgadza się na tworzenie utworów zależnych od oryginału, a jeśli tak, to czy chce również wymagać od użytkowników, aby utwory zależne były dostępne na tej samej licencji?

Warunek *na tych samych warunkach* to mechanizm mający wspierać wolną kulturę oraz popularyzację **wolnych licencji**, który w praktyce oznacza, że każdy kolejny utwór musi być udostępniony na wolnej licencji. Na podobnych zasadach działają takie licencje jak GNU General Public License, używane przez wiele projektów *open source* (otwartego oprogramowania).

Licencje Creative Commons nie naruszają wolności, które przyznaje prawo autorskie wszystkim użytkownikom w ramach **dozwolonego użytku** i prawa **cytatu**. Użycie licencji pozwala na jednoznaczne zdefiniowanie dodatkowych uprawnień dla użytkowników (**licencjobiorców**). Licencjobiorca musi już zawsze wypełniać warunki licencji, w przeciwnym wypadku ta automatycznie wygasa. Oznacza to konieczność poprawnego informowania o autorze i jego prawach na każdej kopii utworu oraz zakaz korzystania ze środków ograniczających dostęp do tych utworów (np. z elektronicznych zabezpieczeń takich jak **DRM**).

Historia CC

Creative Commons – jak to się zaczęło?

Creative Commons narodziło się na początku XXI wieku jako inicjatywa amerykańskich naukowców, głównie prawników, którzy zaobserwowali, że prawo autorskie nie jest przystosowane do świata, w którym nowe technologie są powszechnie wykorzystywane do tworzenia kultury i dzielenia się nią. Liderem ruchu był profesor prawa Lawrence Lessig, autor książek takich jak: *Wolna kultura*, *Kultura remiksu* i *Kod jest prawem*. Według Lessiga współczesny system prawny powinien w większym stopniu wspierać cyfrową kulturę. W tym celu opracowano system prostych i darmowych licencji prawnych, które miałyby ułatwiać dzielenie się utworami i zarządzanie prawami do nich w internecie. W 2001 roku w USA powołano do życia organizację pozarządową – Creative Commons – której zadaniem jest promowanie i uaktualnianie licencji. Idea Creative Commons bardzo szybko zyskała popularność poza granicami USA. W ciągu dziesięciu lat działalności organizacja zbudowała silną pozycję na świecie poprzez intensywną promocję dzielenia się twórczością w internecie oraz tworzenie warunków legalnego dostępu do dóbr kultury. Obecnie Creative Commons ma oddziały w prawie 100 krajach.

Polski oddział Creative Commons powstał w 2005 roku. Pierwsze prace nad dostosowaniem licencji Creative Commons do polskiego prawa prowadził zespół prawników pod kierownictwem profesor Elżbiety Traple z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obecnie koordynatorem prawnym jest mecenas Helena Rymar, nad rozwojem projektu czuwają Justyna Hofmokr, Kasia Sawko, Alek Tarkowski i Kamil Śliwowski. Partnerami instytucjonalnymi projektu są Centrum Cyfrowe Projekt: Polska oraz Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego.

Warunki licencji

Licencje opierają się na czterech podstawowych warunkach:

Uznanie autorstwa

Uznanie autorstwa oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.

Użycie niekomercyjne

Użycie niekomercyjne oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie, ale nie można czerpać z tego tytułu korzyści finansowych.

Na tych samych warunkach

Ten warunek oznacza, że wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.

Bez utworów zależnych

Ten warunek oznacza, że wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci. Tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.

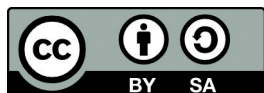
Licencje CC są kombinacjami wymienionych warunków.

Licencje

Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa. Jest to licencja gwarantująca najszerze swobody licencjobiorcy. Takiej licencji używa m.in. strona Białego Domu, czyli amerykańskiego urzędu prezydenta, oraz Fundacja Orange.

Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 3.0 Polska. Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielona taka sama licencja. Jest to licencja używana przez Wikipedię i wszystkie jej siostrzane projekty.

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 3.0 Polska. Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, remiksowanie, rozprowadzanie, przedstawienie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych. Warunek ten nie obejmuje jednak utworów zależnych (mogą zostać objęte inną licencją, np. zezwalającą na komercyjne użycie).

Uznanie autorstwa – Bez utworów zależnych 3.0 Polska. Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach 3.0 Polska. Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą objęte tą samą licencją. Tej licencji użył zespół Nine Inch Nails do publikacji swojego bestsellerowego albumu Ghosts I–IV.

Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 3.0 Polska. Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (czyli nie tworzenia utworów zależnych). Jest to najbardziej restrykcyjna z licencji. Używa jej dla swoich stron i publikacji Open Society Foundation.

Creative Commons

wybierz licencję dla siebie!

Start

Czy zgadzasz się aby inne osoby mogły korzystać z i kopiować Twoje utwory? Legalnie, bez pytania o zgodę, ale z zachowaniem Twoich praw?

Tak Nie

Nie!
Z Twojego utworu będzie można korzystać wyłącznie w ramach dozwolonego użytku.

Tak!
Czy zgadzasz się na modyfikowanie swojego utworu?

Tak Nie

Nie!
Czy zgadzasz się na komercyjne wykorzystanie Twojego utworu?

Tak

Nie

Tak!
Czy zgadzasz się aby Twój utwór był wykorzystywany w możliwie szeroki sposób, również komercyjny? Twój utwór może stać się Otwartym Zasobem Edukacyjnym.

Nie

Nie!
Czy chcesz, aby utwory zależne były również dostępne na takiej samej licencji?

Tak

Tak

Tak!
Użyj licencji:
Uznanie autorstwa -
Użycie niekomercyjne
Na tych samych warunkach

Nie!
Użyj licencji:
Uznanie autorstwa

Tak!
Użyj licencji:
Uznanie autorstwa -
Na tych samych warunkach

Tak!
Użyj licencji:
Uznanie autorstwa -
bez utworów zależnych

Nie!
Użyj licencji:
Uznanie autorstwa -
bez utworów zależnych
użycie niekomercyjne

Nie!
Użyj licencji:
Uznanie autorstwa -
Użycie niekomercyjne

Techniczne działanie licencji – trzy warstwy licencji

Licencje Creative Commons poza ochroną prawną utworu, zapewniają też czytelność oznakowania praw i warunków wybranych przez twórcę. Służy temu system trzech warstw licencji (sposobów zapisu), które łącznie gwarantują, że licencje są zrozumiałe dla twórców, odbiorców, a nawet wyszukiwarek internetowych.

Każda z licencji posiada **Tekst Prawny**, czyli zapis wszystkich warunków opisany językiem, jakim posługują się prawnicy. Jednak ze względu na to, że większość twórców, edukatorów i naukowców nie jest równocześnie prawnikami, przygotowujemy również licencje w formie zrozumiałej dla każdego, czyli jako *Przystępne podsumowanie* (ang. *Commons Deed*).

Przystępne podsumowanie daje możliwość szybkiego zorientowania się licencjobiorcy i licencjodawcy w najważniejszych warunkach licencji. O podsumowaniu można myśleć jako wstępie do tekstu prawnego.

Ostatnia warstwa odpowiada za ułatwianie rozpoznawania licencji różnego rodzaju oprogramowaniu, od wyszukiwarek internetowych przez aplikacje biurowe po narzędzia do edycji mediów. Jest to podsumowanie warunków licencji zapisane w formacie, który oprogramowanie komputerowe może zrozumieć.

Możesz wyszukiwać treści objęte licencjami CC za pomocą [wyszukiwarek Google](#) w opcjach zaawansowanych, szukać zdjęć w serwisie [Flickr](#), muzyki w [Jamendo](#) i [SoundCloud](#), filmów w [Blip.tv](#), [Vimeo](#) i [YouTube](#).

Rekomendacje

Dzielenie się zasobami powinno być ważnym elementem filozofii działania organizacji trzeciego sektora funkcjonujących w społeczeństwie opartym na wiedzy.

Otwartość w NGO – co zyskujecie?

- Otwartość sprzyja budowaniu współpracy i wymianie wiedzy w ramach trzeciego sektora.
- Otwartość pozwala zwiększyć efektywność wydatkowania środków poprzez rozszerzanie kręgu beneficjentów i wydłużenie pozytywnego oddziaływania projektu po jego zakończeniu.
- Otwartość oznacza większą skalę oddziaływania i promocji treści, a wraz z nimi wzrost zasięgu i wpływu idei propagowanych przez Waszą organizację.
- Otwartość zasobów gwarantuje przejrzystość działań, ułatwia tworzenie nowych projektów, przyspiesza proces wdrażania wiedzy i jej aktualizowania, wreszcie zapobiega dublowaniu się wysiłków.
- Otwarte zasoby dają znacznie większy od standardowego zwrot nakładów na inwestycję. Nie chodzi tu jednak o zwrot czysto finansowy, lecz o rosnące dobro wspólne.

Jak zapewnić otwartość zasobów?

Gwarancją otwartości zasobów są przede wszystkim mechanizmy licencyjne zezwalające na swobodne wykorzystywanie, poprawianie, dostosowywanie, powielanie i rozpowszechnianie utworów. Są one nazywane wolnymi licencjami, ponieważ działają w ramach obowiązującego systemu praw autorskich, zapewniając szerszą otwartość niż standardowe rozwiązania prawne. Zastosowanie takich licencji jest bardzo proste i nie wymaga specjalistycznej wiedzy prawnej ani konsultacji z prawnikiem.

Spośród kilku dostępnych licencji standardem stosowanym przez liczne organizacje społeczne i w projektach obywatelskich są dwie wolne licencje: licencja *Creative Commons Uznanie autorstwa (CC BY)* oraz licencja *Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (CC BY-SA)*.

Równie ważne, co zastosowanie konkretnej wolnej licencji, jest faktyczne udostępnienie utworu w internecie, bez zbędnych ograniczeń wynikających

na przykład z konieczności rejestracji, ponoszenia opłat za dostęp czy opublikowanie zasobów w formie formatów plików. Zamknięte formaty plików to takie, których opis działania (dokumentacja) jest dostępna tylko ich producentowi. Przykładem zamkniętego formatu jest format *.doc* stworzony przez Microsoft Office.

Standardem w zakresie otwartego publikowania mogą być wytyczne [Budapesztańskiej Deklaracji Otwartego Dostępu](#) sformułowanej w 2002 roku w odniesieniu do publikacji naukowych, ale mającej przełożenie także w odniesieniu do innych typów zasobów.

Zasada otwartości powinna też dotyczyć kodu komputerowego. Istnieje szereg wolnych licencji dla kodu komputerowego (np. GNU GPL, BSD lub Apache). Zalecamy stosowanie jednej z wolnych licencji napisanych specjalnie w tym celu i udostępnianych przez Free Software Foundation lub Open Source Initiative. Więcej informacji na ten temat znajduje się w rozdziale [Prawo autorskie](#).

Kiedy użyć licencji *Uznanie autorstwa (CC BY)*?

Tę licencję warto wybrać, jeśli chcecie zezwolić odbiorcom Waszych działań na swobodne wykorzystywanie (poprawianie, dostosowywanie, powielanie i rozpowszechnianie utworów), w tym również do celów komercyjnych. Wymaga jedynie każdorazowego oznaczenia autorstwa, czyli przywołania nazwy instytucji i osoby, które pierwotnie stworzyły utwór.

Dzięki tak sformułowanym warunkom sfinansowane przez Waszą organizację zasoby będą służyć innym i jednocześnie skutecznie promować Wasze działania. Licencja *Uznanie autorstwa* stawia przed odbiorcą najmniej warunków (wyłącznie uznanie autorstwa) i dodatkowo pozwala mu na zmianę licencji lub wręcz objęcie utworów zależnych pełną ochroną prawną-autorską. Ta licencja jest również najlepsza, jeśli zgadzacie się na komercyjne wykorzystanie efektów Waszej pracy.

Kiedy użyć licencji *Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (CC BY-SA)*?

Licencji tej używamy, kiedy chcemy zagwarantować, aby wszystkie treści, które powstaną w oparciu o nasze zasoby, były dostępne i otwarte.

Licencja *Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach CC BY-SA* jest tak zwaną licencją „wirusową”, bo narzuca konieczność stosowania tej samej licencji

dla wszystkich utworów zależnych. W praktyce oznacza to, że kiedy chcemy wykorzystać fragment utworu na licencji *CC BY-SA*, musimy na tej samej licencji opublikować nasz końcowy utwór (jeśli do artykułu opublikowanego na licencji *CC BY-SA* dopiszemy własny akapit, powstały utwór musimy udostępnić innym na tej samej licencji). Ten warunek sprawia, że otwartość rozprzestrzenia się. Na takiej licencji są publikowane zasoby Wikipedii. Czasami wymóg stosowania wolnej licencji może ograniczyć dalsze wykorzystanie utworu. Dzieje się tak w przypadku kompilacji, zbiorów utworów pochodzących z różnych źródeł. Nie zawsze taki zbiór może zostać opublikowany na wolnej licencji. Materiały organizacji pozarządowych często są wykorzystywane równolegle z innymi publikacjami, źródłami, dlatego zalecamy licencję, która nie zawiera warunku „wirusowego”.

Licencja *Uznanie Autorstwa – Na tych samych warunkach (CC BY-SA)* może być też dobrym zabezpieczeniem przed komercyjnym wykorzystaniem treści. Choć sama licencja na to pozwala, większość komercyjnych wydawców treści chce wydawać wyłącznie na bardziej restrykcyjnych warunkach i nie decyduje się na korzystanie z treści publikowanych na licencji *CC BY-SA*.

Otwartość w organizacjach udzielających grantów

Jeśli Wasza instytucja udziela **wsparcia finansowego innym organizacjom**, warto narzucić im wymóg otwartego publikowania materiałów stworzonych w ramach projektów. W Waszym interesie jest bowiem jak najszersze udostępnienie i wykorzystywanie efektów finansowanych przez Was projektów. Jeśli nie zobowiązacie **grantobiorców** do wdrożenia otwartości, to oni zdecydują na jakich zasadach będą udostępniać materiały powstałe w projekcie. Zazwyczaj wybiorą standardową zasadę *wszystkie prawa zastrzeżone*, co nie będzie służyć promocji wspieranych przez Was działań.

Finansowane przez Waszą organizację działania i zasoby zostaną najlepiej wykorzystane przez sieć współpracujących ze sobą osób i instytucji, jeśli ochronę praw autorskich ograniczycie do niezbędnego minimum prawnego.

Organizacje pozarządowe i instytucje publiczne udzielające grantów powinny wymagać od grantobiorców udostępniania zasobów na jednej z dwóch wolnych licencji Creative Commons: *Uznanie autorstwa (CC BY)* lub *Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (CC BY-SA)*.

Jak wprowadzić otwartość do programu grantowego?

Zasada otwartości może być wprowadzona do programu grantowego na dwa sposoby:

- poprzez wprowadzenie do regulaminu lub umów z grantobiorcami zapisów o konieczności publikowania efektów projektu na wybranej licencji;
- poprzez wprowadzenie wymogu przenoszenia **praw autorskich majątkowych** do efektów projektu na **grantodawcę**. Po przejęciu praw to grantodawca może udostępniać treści na wybranej licencji.

Oba rozwiązania wymagają prostych modyfikacji regulaminów i umów grantowych. Istnieją gotowe przykłady i wzory zapisów, które można w tym celu wykorzystać.

Przykładowy zapis regulaminu programu *Polska Pomoc* Ministerstwa Spraw Zagranicznych:

6.14. Wnioskodawcy, którzy otrzymają dofinansowanie projektu będą zobowiązani do udostępnienia wyników projektu, mających cechy utworu na zasadach licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska, aby licencjonowany utwór mógł być kopiowany, rozpowszechniany, odtwarzany i wykonywany, a także aby można było tworzyć utwory zależne.

Licencja nie wpływa na następujące prawa: uprawnienia wynikające z dozwolonego użytku ani innych obowiązujących ograniczeń lub wyjątków prawa autorskiego; autorskie prawa osobiste autora; ewentualne prawa osób trzecich do utworu lub sposobu wykorzystania utworu, takie jak prawo do wizerunku lub prawo do prywatności. Aby móc udostępnić utwór na tej licencji, wnioskodawca musi uzyskać prawa autorskie do utworów, które będą objęte licencją. Szczegółowe informacje dotyczące warunków i zasad licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska znajdują się pod adresem <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>.

Więcej informacji na temat stosowania licencji przez światowe organizacje można znaleźć w raporcie **An Evaluation of Private Foundation Copyright Licensing Policies, Practices and Opportunities** przygotowanym w 2009 roku przez Berkman Center for Internet & Society dla Fundacji Forda, Hewlett Foundation oraz Open Society Institute.

W ostatnich latach zasada otwartości została w Polsce wdrożona m. in. przez Fundację Orange w jej programie edukacji kulturowej *Akademia Orange* oraz przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w programie *Pomoc rozwojowa 2011*. Na świecie otwarte rozwiązania są stosowane do udostępniania treści własnych lub finansowanych z grantów, przez takie fundacje i organizacje jak MacArthur Foundation, Knight Foundation, Open Society Institute, National Institute of Health czy The Wellcome Trust.

Jak publikować na licencjach CC?

Korzystanie z licencji jest proste i nie wymaga wizyty u prawnika. Chcąc opublikować swój utwór na licencji Creative Commons, musicie się zastanowić na jakie jego wykorzystanie jesteście gotowi się zgodzić. Pomoże Wam w tym narzędzie creativecommons.pl/wyberz-licencje, dzięki któremu szybko dokonacie wyboru licencji, odpowiadając na kolejne pytania. Następnie wystarczy opisać utwór odpowiednią informacją licencyjną i oznaczyć go symbolem licencji. Tekst i ikona zostaną wygenerowane na stronie creativecommons.pl/wyberz-licencje. Na stronie pojawi się również fragment kodu `.html`, który należy dodać do kodu strony internetowej, na której umieszczamy publikację. Po wklejeniu kodu pojawi się ikona i odnośnik do strony creativecommons.pl, która wyjaśnia zasady wybranej przez nas licencji.

Jeśli decydujemy się na opublikowanie na licencji CC całej zawartości naszej strony, warto tę informację umieścić w stopce strony. Ułatwi to jej odnalezienie osobom świadomie szukającym otwartych treści. →

Stosując wolne licencje pamiętajcie, że aby udostępnić utwór innym, musicie posiadać do niego prawa. Jeśli zlecacie komuś zredagowanie publikacji, nakręcenie filmu czy wykonanie sesji fotograficznej, zadbajcie o odpowiedni zapis w umowie. Najprościej, jeśli wykonawca dzieła przekaże Wam majątkowe prawa autorskie i umożliwi Wam swobodne nim dysponowanie. W innym przypadku autor może też sam udostępnić swój utwór na wybranej licencji. Gotowe wzory umów znajdziecie w rozdziale **Wzory umów**.

Przykład:

O ile nie jest to stwierdzone inaczej, wszystkie materiały na stronie są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Creative Commons Polska.

Jak korzystać z zasobów na licencjach CC?

Korzystanie z tzw. otwartych zasobów, czyli utworów publikowanych na licencjach CC, staje się w trzecim sektorze coraz bardziej powszechne. Każda organizacja promuje swoje działania. Większość organizuje szkolenia, warsztaty, tworzy publikacje czy scenariusze zajęć. Chcąc zaoszczędzić czas i środki, autorzy treści sięgają po legalnie dostępne materiały, które wolno im swobodnie rozpowszechniać i udostępniać publicznie.

Jak wyszukiwać zasoby na licencjach CC?

Materiały opublikowane na wolnych licencjach łatwo znaleźć w sieci. Wystarczy wejść na stronę search.creativecommons.org, wpisać pożądane hasło w wyszukiwarce i zaznaczyć, czy planujemy dany utwór modyfikować i udostępniać komercyjnie. Wyszukiwarka Creative Commons pomaga przeszukiwać największe repozytoria otwartych treści, m.in. Wikipedię, YouTube czy Flickr (repozytorium zdjęć). Materiały dostępne na licencjach CC potrafi rozpoznawać również Google. Wymaga to skorzystania z opcji zaawansowanego wyszukiwania.

Przystępny przegląd otwartych zasobów można znaleźć w publikacji Koalicji Otwartej Edukacji *Przewodnik po otwartych zasobach*, a także na stronie www.otwartezasoby.pl.

Jak skorzystać z utworu na licencji CC?

Wyobraźmy sobie, że przygotowujecie artykuł o akcji ekologicznej na blog i potrzebne Wam jest zdjęcie drzewa. Chcecie zagwarantować sobie maksimum swobód wykorzystania zarówno zdjęcia, jak i całego materiału, który publikujecie, dlatego wybieracie zdjęcie będące na licencji *CC BY* lub *CC BY-SA*. Zapewne wyszukiwarka Creative Commons podsunie Wam jedną z fotografii z serwisu Flickr, którą możecie ściągnąć na swój komputer i zamieścić na blogu.

Co dalej?

Przestrzegając zasad licencji, w widocznym miejscu na stronie internetowej musicie podać nazwisko lub pseudonim autora, źródło, z którego pochodzi utwór oraz rodzaj licencji, na której zostało udostępnione.

Nie zawsze wygodnie jest umieszczać opis z informacją bezpośrednio przy wykorzystywanym utworze. Nie ma problemu, abyście dodali spis wykorzystanych

materiałów, np. na końcu publikacji czy na odwrocie ulotki, pod warunkiem jednak, że zawsze możliwe będzie jednoznaczne zidentyfikowanie źródła, autora i licencji dla każdego utworu.

Prawidłowy zapis licencji

© [Lista autorów], licencja: [CC-BY-SA 3.0]

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.pl>

Przykład: Dziewczyna z Gambii, fot: Ferdinand Reus licencja: CC-BY-SA 2.0

Natomiast w przypadku utworu zależnego należy dodać jeszcze:

Źródło: [link do utworu oryginalnego]

Więcej w publikacji

[Anatomia wolnych licencji.](#)

Treść broszury

udostępniona jest w ramach domeny publicznej. Autor tekstu: Tomasz Ganicz, redakcja: Agnieszka Kwiecień

Pamiętajcie, że wybór zdjęcia na „wirusowej” licencji *Na tych samych warunkach* zobowiązuje Was do udostępnienia Waszych treści na identycznej licencji!

Przykład:

fot. Flickr, Accretion Disc, CC BY

Zasoby na CC

Wyszukiwanie

[Wyszukiwarka Creative Commons](#) oferuje możliwość przeglądania treści na wszystkich licencjach CC w serwisach Google, YouTube, Wikimedia Commons, Soundcloud, Jamendo i innych.

Zaawansowana [wyszukiwarka Google](#) pozwala filtrować treści według tego jakie prawa dają użytkownikom autorzy treści w sieci. Wyszukiwarka pozwala przeszukiwać strony WWW i grafiki według rodzaju licencji CC.

Teksty i materiały edukacyjne

[Wikipedia](#) to największa encyklopedia w sieci i zarazem największy otwarty społecznościowo tworzony projekt zebranie ludzkiej wiedzy. Wikipedia i jej projekty siostrzane działają na licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach*.

[Wolne Lektury](#) to ponad 1800 utworów należących do domeny publicznej (co do których nie obowiązują już prawa autorskie majątkowe) lub na wolnych licencjach. W serwisie znajdziemy zarówno lektury szkolne jak i klasykę literatury polskiej i zagranicznej, część dostępna jest jako audiobooki.

[Włącz Polskę](#) to zestaw materiałów edukacyjnych dla polskich dzieci uczących się za granicą przygotowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ośrodek Rozwoju Edukacji Polskiej za Granicą.

[Akademia Orange](#) to program grantowy dla projektów edukacji kulturalnej, którego wszystkie efekty dostępne są na licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa*. Zasoby edukacyjne, promocyjne, gry, scenariusze lekcji czy wideo produkowane w ramach projektów dostępne są na stronie Akademii oraz często również na stronach organizacji i instytucji, które realizują projekty.

[Saylor.org](#) to angielskojęzyczny, bezpłatny i otwarty zbiór e-podręczników kursowych na poziomie uczelni wyższej do kilkunastu najpopularniejszych przedmiotów akademickich.

Zasoby graficzne

[Flickr.com](#) to największy (ponad 800 milionów zdjęć) zasób fotografii w ramach którego znajdziemy prawie 200 milionów prac opublikowanych na licencjach Creative Commons. Flickr pozwala wygodnie przeszukiwać za-

soby według rodzajów licencji za pomocą strony wyszukiwania zaawansowanego lub strony specjalnie poświęconej licencjom CC.

Open Clipart Library to zbiór wolnych (zwykle w domenie publicznej lub na licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa*) grafik wektorowych oraz ikon.

Open Font Library to biblioteka czcionek, które dostępne są wyłącznie na wolnych licencjach. Czcionki możemy pobrać do wykorzystania w edytorach tekstu czy grafiki, a dzięki funkcjom CSS możemy wykorzystać je również jako webfonts czyli do projektów stron itp.

🔸 Zasoby wideo

Vimeo.com, bardziej profesjonalny i artystyczny odpowiednik serwisu YouTube.com, udostępnia już ponad 1,5 miliona na wszystkich licencjach CC.

YouTube.com w publikowaniu wideo umożliwia wybór między licencją standardową a Creative Commons *Uznanie Autorstwa*. Filmów jest już ponad 4 miliony i możemy odnaleźć je poprzez edytor lub wyszukiwanie zaawansowane.

Blip.tv to serwis wideo nastawiony na gromadzenie profesjonalnych produkcji. Oferuje możliwość publikowania na licencjach CC.

🔸 Zasoby audio

Jamendo to muzyczny serwis internetowy publikujący muzykę na licencjach Creative Commons/Free Art License. Działa od 2005 roku i w swej kolekcji ma ponad 350 000 utworów we wszelkich możliwych gatunkach, z których można korzystać za darmo.

Musopen to serwis udostępniający nowe i archiwalne nagrania utworów kilkuset kompozytorów muzyki klasycznej oraz podobnej ilości zapisów nutowych.

Free Music Archive to serwis z muzyką dostępną na licencjach CC. Poza tysiącami utworów Serwis umożliwia przeszukiwanie według kategorii tematycznych oraz obserwowanie kolekcji tworzonych przez instytucje lub społeczności.

SoundCloud to serwis służący publikacji i promocji muzyki i nagrań dźwiękowych. Skupia się na wygodzie udostępniania materiałów i funkcjach społecznościowych np. komentowaniu konkretnych momentów w utworach. Aktualnie w serwisie znajdziemy ponad 17 000 otwartych utworów.

Najczęstsze obawy związane ze stosowaniem licencji CC

Skoro organizacje pozarządowe nie działają dla zysku, to dlaczego mamy zgadzać się na komercyjne wykorzystywanie efektów naszej pracy?

Przed wyborem licencji warto zastanowić się nad kilkoma kwestiami: z jakich źródeł finansowany jest dany projekt? Jaki jest długofalowy cel projektu? Komu mają służyć wyniki działań projektowych? Czego dokładnie chcemy uniknąć, nie zgadzając się na komercyjne wykorzystanie tworzonych przez organizację materiałów?

Wszystkie materiały tworzone z pieniędzy publicznych powinny być udostępniane do dalszego wykorzystywania. Jeśli Wasza organizacja korzysta z państwowych dotacji, powinniście traktować produkty działań projektowych jak dobro publiczne i udostępniać je w jak najszerzy sposób. Takie działanie będzie służyć realizowanej przez Was misji, ponieważ udostępnione na wolnych licencjach informacje szybciej dotrą do szerszej grupy odbiorców. Fakt, że inne organizacje, media, a nawet firmy będą mogły ponownie publikować i tworzyć własne wersje Waszych materiałów, wpłynie pozytywnie na zwiększenie zasięgu Waszych działań. Dzięki licencjom CC materiały te będą zawsze prowadzić do Was jako autorów oryginału i promować Waszą organizację. Zalecamy stosowanie wolnych licencji, nawet w sytuacji, gdy nie korzystacie ze środków publicznych. Otwartość zawsze korzystnie wpływa na popularyzację idei realizowanych przez organizacje pozarządowe.

Posiadamy unikalną wiedzę i nie chcemy, aby ktoś wykorzystał ją komercyjnie.

W trakcie swojej pracy organizacje pozarządowe gromadzą bardzo wartościową wiedzę, doskonałą warsztat i metodologię, wypracowują techniki szkoleniowe i zbierają różne materiały. Sugestia, że w ramach wdrażania otwartości należałoby również udostępnić zgromadzoną wiedzę i doświadczenie, często napotyka na opór ze strony pracowników organizacji.

Obawy te, choć zrozumiałe, rzadko okazują się uzasadnione. Nigdy nie mamy pełnych możliwości kontrolowania form wykorzystywania tworzonych przez naszą organizację materiałów. Wydając publikacje w formie drukowanej, również ryzykujemy, że ktoś opracuje na ich podstawie własną metodologię czy projekt bez pytania nas o zgodę i poszanowania naszych praw. Z drugiej

strony wydanie materiałów na licencji CC poprawi ich widoczność w sieci i ułatwi ich wykorzystywanie z poszanowaniem praw. Każda osoba lub instytucja będzie musiała wyraźnie zaznaczyć, z jakich materiałów i czyjego autorstwa korzystała. W przypadku, gdy nie zostanie to zrobione, możemy dochodzić swoich praw.

Należy również pamiętać, że zarówno tradycyjne prawo autorskie, jak i licencje zabraniające komercyjnego wykorzystania treści, mają swoje znaczne ograniczenia. W sytuacji, gdy metodologia organizacji przeznaczona jest np. dla zewnętrznych trenerów, którzy mają następnie samodzielnie z nią pracować, to zastosowanie pełni praw autorskich nie pozwoli im organizować szkoleń z zakresu metodologii, ani pobierać za nie nawet organizacyjnych opłat czy współpracować z innymi firmami.

Obawiamy się, że nasze materiały zostaną wykorzystane w kontekście, który nam nie odpowiada.

To ryzyko jest obecne przy każdej publikacji. Jest ono niezależne od rodzaju ochrony czy licencji. Jak świetnie widać we wszelkich internetowych karykaturach czy zabawnych obrazkach, ich autorzy nie pytają autorów o zgodę na wykorzystanie oryginalnego zdjęcia. W przypadku stosowania licencji CC, to autor kontroluje sytuację i zezwala użytkownikom na duży zakres swobód pod warunkiem przestrzegania pewnych zasad. Decydując się na licencje CC, okazujecie użytkownikom zaufanie, co paradoksalnie bardzo często skutkuje poszanowaniem prawa i generuje mniej nieuprawnionych zastosowań.

Zgadzając się na tworzenie utworów zależnych, ryzykujemy, że będą złej jakości, co odbije się również na opinii o naszej organizacji.

Może się zdarzyć, że zmodyfikowane wersje Waszych prac nie będą spełniać Waszych oczekiwań dotyczących jakości czy estetyki. Jeśli jednak osoba wykorzystująca Wasze prace udostępnione na licencjach CC poprawnie zastosuje się do warunków licencji, każdy kto zetknie się z jego pracą, będzie wiedział, które fragmenty należą do oryginału, a które są modyfikacją i dodatkiem nowego autora. Przypadki tworzenia utworów zależnych wobec publikacji organizacji pozarządowych są jednak dosyć rzadkie. Warto podjąć ryzyko i zaprezentować Waszą pracę w sieci, nawet jeśli pierwsze rezultaty czyichś modyfikacji nie będą Was do końca satysfakcjonować.

Słowniczek

Cytat – włączanie urywków utworów lub całości drobnych utworów do własnego dzieła.

Digitalizacja – ucyfrowienie, czyli przetwarzanie analogowych nośników (np. stron z książki drukowanej) w formę cyfrową (np. skan, plik *.pdf*, plik tekstowy do czytania online).

Dokument urzędowy – wydany w formie pisemnej przez urząd administracji publicznej. W przeciwieństwie do materiału urzędowego, który również dotyczy sprawy urzędowej, ale nie musi być wydany na piśmie.

Domena publiczna – zbiór utworów będących dobrem wspólnym, do których prawa autorskie wygasły (np. utwory Chopina) oraz utwory, które nigdy nie były chronione, bo zostały stworzone przed powstaniem prawa autorskiego.

Dozwolony użytek – ograniczenie autorskich praw majątkowych. To możliwość nieodpłatnego korzystania z chronionego utworu bez zgody uprawnionego z tytułu autorskich praw majątkowych, tylko pod ściśle określonymi warunkami i w ściśle określonych sytuacjach.

Dozwolony użytek osobisty – oznacza, że każda osoba fizyczna może w zakresie własnych potrzeb wykorzystywać utwór, jak również kopiować go na własny użytek i bliskich sobie osób.

DRM – ang. *Digital Rights Management*, czyli cyfrowe zarządzanie prawami; system zabezpieczeń służący do dowolnego ograniczenia możliwości korzystania z danych w systemach komputerowych i multimedialnych; zapobiega wykorzystywaniu danych w sposób sprzeczny z wolą wydawcy.

Grantobiorca – osoba lub organizacja otrzymująca wsparcie finansowe lub pozafinansowe na realizację określonego celu.

Grantodawca – podmiot udzielający wsparcia finansowego na realizację określonego celu, np. państwo, jego organ, organizacja międzynarodowa, uczelnia wyższa, stowarzyszenie, fundacja.

Informacja publiczna – to każda informacja o sprawach publicznych, czyli o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia organów samorządu (np. Rady Miasta) i możliwość ich nagrywania.

Licencjodawca – twórca lub jego następca prawny, a także osoby uprawnione autorsko w sposób pierwotny (pierwotnie uprawnionymi osobami obok twórcy są np. producent filmowy i wydawca).

Licencjobiorca – osoba chcąca korzystać z praw autorskich w pewnym zakresie, na określonych polach eksploatacji, czyli w określony sposób.

Materiał urzędowy – dotyczy sprawy urzędowej lub powstał w rezultacie zastosowania procedury urzędowej. Pochodzi od urzędu lub innej instytucji państwowej i nie musi być wydany w formie pisemnej (w przeciwieństwie do dokumentu urzędowego).

Monopol czasowy – prawo do korzystania i rozporządzania utworem na wszystkich polach eksploatacji przez okres trwania praw autorskich majątkowych. Po upływie tego okresu, czyli najczęściej z upływem siedemdziesięciu lat od śmierci twórcy, prawa autorskie majątkowe wygasają i utwór przechodzi, jako dobro wspólne, do domeny publicznej.

Nośnik analogowy – np. wydrukowana książka czy płyta CD.

Otwarte licencje – licencje, które bezpośrednio zezwalają co najmniej na kopiowanie utworu przez wszystkich, ale mogą wprowadzać ograniczenia w postaci zakazu komercyjnego wykorzystania lub modyfikowania utworu.

Otwarte Zasoby Edukacyjne – zasoby udostępniane powszechnie, swobodnie i za darmo wraz z prawem do ich dalszego wykorzystywania i adaptacji (np. podręczniki, kursy, scenariusze lekcji i inne).

Plagiat – oznaczenie cudzego utworu lub jego fragmentu (tzw. elementów twórczych) własnym nazwiskiem (tzw. *jawny plagiat*) lub przejęcie fragmentów cudzego utworu bez podania źródła i pierwotnego autorstwa (tzw. *ukryty plagiat*).

Pole eksploatacji – sposób korzystania z utworu, np. wyświetlanie filmu lub drukowanie książki. Polskie prawo nie zawiera definicji pól eksploatacji, wymienia tylko ich przykłady takie jak: utrwalanie i zwielokrotnianie utworu, obrót oryginałem lub egzemplarzami, rozpowszechnianie utworu, publiczne wykonanie, wystawie-

nie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym.

Prawa autorskie osobiste – prawa niezbywalne chroniące więź twórcy z utworem. Jest to prawo do m.in. oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem, decydowania o tym w jaki sposób jest wykorzystywany, decydowania o tym jakie zmiany mogą zostać wprowadzone w formie lub treści utworu. Prawa autorskie osobiste trwają wiecznie.

Prawa autorskie majątkowe – prawo twórcy do korzystania z utworu i rozporządzania nim. Jest to prawo zbywalne, co oznacza, że twórca może przenieść je na inne osoby lub udzielić zezwolenia na korzystanie z utworu. Do tych praw zalicza się także decydowanie o tym, czy chce on pobierać wynagrodzenie za przeniesienie prawa lub udzielenie zezwolenia na korzystanie z utworu. Trwanie praw autorskich majątkowych jest ograniczone w czasie.

Prawo do artystycznych wykonań – rodzaj praw pokrewnych; prawo przyznawane artystom-wykonawcom. Artystyczne wykonanie to wykonanie utworu lub sztuki ludowej, które posiada cechy artyzmu.

Prawo do integralności utworu – prawo do zachowania w nienaruszonym kształcie formy i treści utworu oraz zakaz wprowadzania w nim zmian bez uzyskania uprzedniej zgody twórcy.

Prawa pokrewne – powiązane z prawem autorskim, to m.in. prawa do artystycznych wykonań, prawa do fonogramów i wideogramów, prawa do nadań programów, prawa do pierwszych wydań, prawa do wydań naukowych i krytycznych. Prawa pokrewne chronią głównie interesy podmiotów, dzięki którym utwory są rozpowszechniane, np. wykonawców utworów, producentów fonogramów. Są ograniczone czasowo, czyli wygasają z upływem pięćdziesięciu lat (w przypadku artystycznych wykonań, fonogramów, wideogramów i nadań programów), dwudziestu pięciu lat (od pierwszej publikacji lub rozpowszechnienia) i trzydziestu lat (od pierwszej publikacji wydań naukowych i krytycznych).

Prawo zależne – oznacza, że rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego, chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły.

Sublicencja – upoważnienie do korzystania z utworu udzielane przez licencjodawcę. Udzielenie sublicencji wymaga zgody licencjodawcy (jak wynika z art. 67

ust. 3 ustawy o prawie autorskim). Jeżeli umowa nic nie mówi o kwestii sublicencji, to jej udzielenie przez licencjobiorcę nie jest dozwolone. Sublicencja może polegać na udzieleniu sublicencjobiorcy upoważnienia do korzystania z utworu w tym samym zakresie, w którym korzysta z niego licencjobiorca lub w węższym.

Umowa licencyjna (licencja) – umowa, na podstawie której twórca uprawnia licencjobiorcę do korzystania z utworu w określony sposób (czyli na określonym polu eksploatacji).

Umowa licencyjna niewyłączna (licencja niewyłączna) – umowa, w myśl której licencjobiorca nie ma wyłącznego prawa do korzystania z utworu na określonym polu eksploatacji (tzn. w określony sposób). Oznacza to, że licencjodawca może udzielić innym osobom licencji na korzystanie z utworu w ten sam sposób. Nie jest konieczna pisemna forma jej udzielenia jak w przypadku licencji wyłącznej.

Umowa licencyjna wyłączna (licencja wyłączna) – umowa, w myśl której licencjobiorca ma wyłączne prawo do korzystania z utworu na określonym polu eksploatacji, a licencjodawca nie może udzielić licencji nikomu innemu na korzystanie z utworu w ten sam sposób. Licencja musi być udzielona na piśmie, w przeciwnym wypadku jest nieważna.

Utwór – każdy przejaw działalności twórczej (tzw. oryginalności) o indywidualnym charakterze. Nieważna jest wartość, przeznaczenie dzieła, ani sposób jego wyrażenia.

Utwór osierocony – dzieło, co do którego prawdopodobnie nie wygasły jeszcze majątkowe prawa autorskie, ale nie można ustalić właściciela tych praw.

Utwór zależny – opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja. Sam w sobie jest też utworem i jest chroniony przez prawo autorskie. Rozporządzanie opracowaniem i korzystanie z niego zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego (prawo zależne), chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły (np. upłynęło 70 lat od śmierci twórcy).

Użycie niekomercyjne – takie sformułowanie występujące w nazwie licencji oznacza zakaz korzystania z utworu, które prowadzi do uzyskania jakiegokolwiek korzyści majątkowej.

Wolne licencje – licencje, które bezpośrednio zezwalają na kopiowanie i modyfikowanie utworu oraz rozpowszechnianie modyfikacji przez wszystkich, bez ograniczeń względem osób prawnych lub fizycznych, ani pod względem sposobu wykorzystania (np. pobierania opłat za udostępnianie utworu).

Prawo autorskie – pytania i odpowiedzi

Zagadnienia ogólne

1. Jak upubliczniać zasoby, które są objęte prawami autorskimi?

Skorzystanie z utworu chronionego prawem autorskim wymaga zgody uprawnionego, chyba że odbywa się w ramach **dozwolonego użytku**.

- W sytuacjach wykraczających poza dozwolony użytek musimy znaleźć osobę uprawnioną do zarządzania prawami do **utworu** (którą może być autor lub podmiot posiadający **prawa majątkowe** do utworu). Uprawniony może udzielić nam zgody na korzystanie z utworu (licencji), za którą może zażądać wynagrodzenia.
- W większości przypadków, aby skorzystać z utworu, wystarczy zawrzeć z uprawnioną osobą **niewyłączną umowę licencyjną**. Nie musi być ona zawarta na piśmie, więc uzgodnienie postanowień poprzez e-mail będzie prawnie skuteczne.
- Można również nabyć autorskie prawa majątkowe od osoby uprawnionej albo zawrzeć umowę licencji wyłącznej. Nabycie praw powoduje, że użytkownik staje się uprawnionym, co zwiększa jego pewność co do możliwości korzystania z utworu w przyszłości. Oba rodzaje umów wymagają wersji pisemnej.

2. Jakie są możliwości opracowywania i adaptacji tekstu chronionego prawem autorskim?

Zgodnie z polskim prawem stworzenie opracowania utworu nie wymaga uzyskania zgody twórcy oryginału. Taką zgodę trzeba jednak uzyskać, aby z opracowania skorzystać lub rozporządzać nim, czyli np. wydać tłumaczenie utworu literackiego czy wystawić sztukę będącą jego adaptacją. Przepisy o dozwolonym użytku nie zawierają w zasadzie wyjątków od tej zasady.

3. Czym różni się prawo własności egzemplarza od posiadania praw autorskich do niego?

Właściciel egzemplarza może korzystać z utworu jedynie w zakresie dozwolonego użytku, nie ma żadnych praw do zawartego w nim utworu. Dlatego też np. uruchomienie wypożyczalni płyt DVD wymaga uzyskania zgody właścicieli praw autorskich do filmów, a nie tylko zakupienia samych płyt. Właściciel praw autorskich może natomiast korzystać z utworu w pełnym zakresie swoich praw.

4. Jak wygląda kwestia praw autorskich w przypadku skanów i zdjęć?

Gdy skanujemy (digitalizujemy) lub fotografujemy utwór jedynie w sposób techniczny, dokonujemy tzw. zwielokrotnienia utworu, czyli tworzymy jego kopie. Jeżeli w tym procesie dochodzi do twórczego przekształcenia skanowanego lub fotografowanego dzieła, powstaje **utwór zależny**, czyli opracowanie.

Samo stworzenie opracowania nie wymaga niczyjej zgody, ale jeśli chcemy korzystać z opracowania i rozporządzać nim, musimy mieć zgodę właściciela praw autorskich do oryginału. Należy pamiętać o oznaczeniu twórcy i utworu pierwotnego w opracowaniu.

Korzystając z opracowania, musimy dysponować dwiema zgodami: zgodą twórcy oryginału oraz zgodą uprawnionego do opracowania (jeżeli sami nim nie jesteśmy).

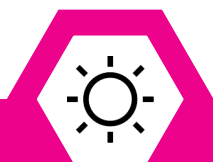
Z kolei, jeśli działamy w ramach dozwolonego użytku, nie musimy uzyskiwać zgody od właściciela praw autorskich do utworu.

5. Czy można zrzec się pośrednictwa Organizacji Zbiorowego Zarządu w zarządzaniu prawami do utworu?

Tak, o ile sama umowa, którą dana osoba posiada z Organizacją Zbiorowego Zarządu, nie uniemożliwia takiego zrzeczenia się.

6. Czy przeniesienia praw można dokonać mailowo?

Nie, potrzebna jest forma pisemna (czyli dokument z podpisem obu stron).

7. Czy można korzystać z printscreenów stron WWW w publikacjach i na jakich warunkach ?

Printscreen to zapisywanie aktualnego obrazu ekranu w formie pliku graficznego. Jeżeli chcesz wykorzystać *printscreen* w publikacji, możesz powołać się na wyjątek prawa autorskiego, jakim jest dozwolony użytek osobisty i prawo cytatu. Warunkiem posługiwania się cytatem jest funkcja, jaką pełni, czyli wyjaśnienie, analiza krytyczna, nauczanie lub to, że przemawiają za nim tzw. prawa gatunku twórczości (parodia, pastisz).

8. Kiedy i pod jakimi warunkami pracodawca nabywa prawa autorskie majątkowe do utworu stworzonego przez pracownika?

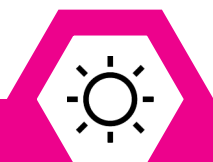
Pracodawca nabywa prawa autorskie majątkowe do utworu, który pracownik stworzy w wyniku wykonywania swoich obowiązków. Na przykład wydawca gazety nabywa prawa do artykułu napisanego przez zatrudnionego w redakcji dziennikarza (dotyczy to jednak tylko dziennikarzy zatrudnionych na umowę o pracę). Nie nabędzie jednak praw do narysowanej przez tego dziennikarza grafiki, choćby tę grafikę rysował w czasie pracy, chyba że obok pisania artykułów dziennikarz ma w zakresie swoich obowiązków „tworzenie grafik”.

Poza tym, że utwór musi powstać w wyniku wykonywania obowiązków pracowniczych, to pracodawca musi dokonać przyjęcia utworu. Szczególny przepis ustawy lub sama umowa o pracę mogą regulować te kwestie odmiennie. Np. w przypadku utworów naukowych pracodawca ma jedynie pierwszeństwo opublikowania, a ewentualne szersze nabycie praw należy wyraźnie uregulować w umowie.

Zakres obowiązków pracowniczych wynika przede wszystkim z umowy o pracę, ale też z innych dokumentów takich jak regulamin pracy. O zakresie tych obowiązków mogą też czasami decydować bieżące polecenia pracodawcy, nawet ustne. Jednak im mniej wyraźnie i wiarygodnie jest sprecyzowany ten zakres, tym więcej wątpliwości czy istotnie doszło do nabycia praw.

9. Czy anonimowemu twórcy przysługują prawa autorskie?

Tak. Twórca ma wręcz niezbywalne prawo do zachowania anonimowości, które stanowi jedno z **autorskich praw osobistych**.

Licencje CC

1. Jak wygląda sytuacja dotycząca praw autorskich i licencjonowania prac osób małoletnich?

Osobie małoletniej jako twórcy przysługują takie same prawa do autorstwa jak osobie pełnoletniej. Nie ma tu znaczenia wiek, stan psychiczny czy zdolność do czynności prawnych.

Udzielenie licencji (związane z prawem autorskim majątkowym) jest czynnością prawną. Zgodnie z prawem cywilnym, aby była ona ważna, potrzebna jest zgoda przedstawiciela ustawowego (rodzica, opiekuna).

2. Czy mogę wydać utwór w sieci na licencji CC, a poza nią na innej licencji?

Tak. Licencje CC należą do licencji niewyłącznych, co oznacza, że na tym samym **polu eksploatacji** można udzielić licencji również innym osobom. Np. książka może być udostępniona nieodpłatnie na licencji CC w sieci i równocześnie dostępna w sprzedaży komercyjnej w księgarniach.

3. Czy **materiały urzędowe** mogą być obejmowane licencjami CC?

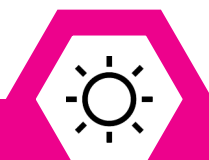
Materiały urzędowe nie podlegają ochronie prawa autorskiego. Jest to wyjątek prawa autorskiego. Nie można objąć ich żadną licencją prawa autorskiego, a w związku z tym również żadną z licencji CC.

4. Czy mogę opublikować treści na licencji CC, jeśli po określonym czasie jestem zobowiązany przekazać prawa autorskie **grantodawcy**?

Tak. W okresie, w którym prawa autorskie majątkowe należą do Ciebie, możesz decydować o tym w jaki sposób nimi dysponujesz. Możesz udzielić licencji CC na ten utwór, a po określonym czasie przenieść prawa majątkowe na grantodawcę. Należy pamiętać, że licencje CC są nieodwoływalne. Dlatego nawet gdy przeniesiesz prawa na grantodawcę, nie będzie mógł on zabronić nikomu kto uzyskał utwór na licencji CC, korzystania z niego zgodnie z warunkami licencji.

5. Czy można prosić uczestników o udzielenie licencji przed rozpoczęciem warsztatu, nawet jeśli efekty warsztatu nie są do końca określone?

Tak, dopuszczalna jest umowa licencyjna dla utworów mających powstać w przyszłości, czyli w tym wypadku utworów, które powstaną jako efekt warsztatów.

6. Czy ustne udzielenie zgody na wykorzystanie utworu może być traktowane jako udzielenie licencji?

Choć można udzielać licencji w ten sposób (przy czym: nie jest wymagana forma pisemna), to najbezpieczniejsze są umowy pisemne i doprecyzowane w nich pola eksploatacji na jakich udzielana jest licencja. W przypadku zgód udzielanych ustnie ważne jest posiadanie dowodów na taką zgodę, np. świadków; można też nagrać deklarację ustną na dowód tego, że umowa została zawarta.

7. Czy treści stworzone przez użytkowników serwisu społecznościowego (tzw. *user generated content*) mogą być publikowane na CC?

Tak. Wystarczy zawrzeć odpowiednie warunki dotyczące zgody autorów na publikowanie na licencjach Creative Commons w regulaminie serwisu. Taki zapis może wyglądać następująco: *Użytkownik udziela licencji Creative Commons Zero na wprowadzane przez siebie dane, które mogłyby być przedmiotem prawa autorskiego. Treść licencji jest dostępna pod adresem creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0.*

8. Czy można udzielić licencji Creative Commons na czas określony?

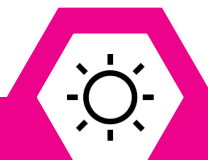
Choć według polskiego prawa można udzielać licencji na czas określony, to na świecie licencji Creative Commons udziela się na czas nieokreślony. Dlatego nie zalecamy udzielania licencji na czas określony.

9. Jak można zagwarantować, że zleceniobiorca, tworząc utwór, nie skorzysta z treści dostępnych na licencjach CC, tylko wykona go sam?

W takim przypadku należy zapisać w umowie, że twórca zgadza się wykonać utwór osobiście.

10. Jaka jest zaleta stosowania licencji Creative Commons względem własnych umów? Czy są inne **wolne licencje**, z których można skorzystać?

Licencja jest umową, w związku z czym nie ma przeszkód, aby każdy stworzył sobie własną licencję. Jednak zaletą licencji CC i innych ustandaryzowanych wolnych licencji (takich jak licencje wolnego oprogramowania, np. GNU General Public Licence) jest ich popularność i rozpoznawalność. Użytkownicy nie muszą wczytywać się od nowa w postanowienia licencji CC każdego licencjonowanego w ten sposób utworu. Opracowanie własnej, nowej licencji (o odmiennych

niż znane w standardowych licencjach warunkach) mogłoby zniechęcić ich do korzystania z utworu.

Poza tym, tworzenie własnych licencji prowadzi to negatywnych skutków określanych jako niekompatybilność licencji. Niekompatybilność zachodzi wówczas, gdy utwory udostępnione są na różnych wolnych licencjach. Zdarza się, że wolne licencje mają tak różne warunki, że nie można łączyć ze sobą utworów. Korzystanie z ustandaryzowanych licencji minimalizuje ryzyko niekompatybilności.

Kolejną zaletą licencji takich jak CC jest to, że stoi za nimi organizacja i społeczność. Dbają one o przygotowywanie kolejnych wersji licencji dostosowanych do nowych wyzwań i zmian prawnych. Samodzielnie opracowana licencja może okazać się nieprzydatna po upływie pewnego czasu.

11. Czy podpisując umowę na udzielenie licencji CC mogą określić tylko wybrane pola eksploatacji?

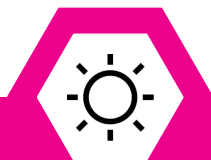
Nie, ponieważ licencje CC obejmują wszystkie znane pola eksploatacji, a ponadto dają uprawnienie do korzystania i rozporządzania opracowaniami (poza licencjami z atrybutem Bez utworów zależnych).

12. Czy można do licencji CC dodawać dodatkowe warunki chociażby z zakresu oznakowania utworu (przykład: wymóg oznaczenia logo instytucji, od której pochodzą materiały na CC) i w jaki sposób je zawrzeć w informacji licencyjnej?

W ramach warunku *Uznanie autorstwa (BY)* możemy wymagać nie tylko podawania imienia, nazwiska (pseudonimu) twórcy, ale też nazwy innych wskazanych podmiotów, a ponadto linku (url) do informacji o prawno-autorskiej ochronie lub o licencji utworu. W ten sposób można doprowadzić do sytuacji, w której nazwa instytucji powinna być podawana przy każdym rozpowszechnieniu utworu.

13. Czy można opublikować na wolnej licencji zdjęcie sprzed roku, co do którego nie ma informacji o zastrzeżeniu praw autorskich?

Nie, ponieważ udzielenie wolnej licencji jest możliwe tylko w przypadku gdy prawa autorskie do utworu istnieją. Wolnej licencji może udzielić tylko uprawniony lub upoważniona przez niego osoba. Natomiast, na gruncie przepisów sprzed 1994 roku fotografie, do których prawa autorskie nie były zastrzeżone,

nie były przedmiotem prawa autorskiego. Innymi słowy, prawa do takich fotografii nie istnieją – fotografie te są w domenie publicznej.

14. Jakie są granice niekomercyjnego wykorzystania utworu? Czy organizacja, która prowadzi działalność gospodarczą może wykorzystać publikację na warunkach niekomercyjnych?

Trudno określić takie granice, będą one inne w różnych sytuacjach. Niekomercyjne wykorzystanie utworu oznacza, że sposób wykorzystania utworu nie może być skierowany na uzyskanie korzyści handlowej lub pieniężnego wynagrodzenia przeznaczonego na cele prywatne.

15. Czy możemy udostępnić utwór na licencji CC, która umożliwia jego komercyjne wykorzystanie, jeśli jest on sfinansowany ze środków publicznych?

W ustawie nie ma przepisów, które zakazywałyby instytucjom publicznym udostępniania publicznych zasobów prywatnym podmiotom do celów komercyjnych.

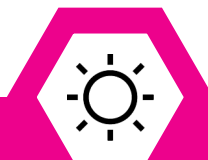
Udostępnianie na licencjach CC powoduje, że utwór staje się dostępny dla każdego i każdy na takich samych zasadach może go wykorzystywać lub na nim zarabiać (w przypadku licencji pozbawionych klauzuli *Użycie Niekomercyjne NC*).

16. Jak ustalać autorstwo, i ewentualnie, czy możliwe jest w Polsce publikowanie utworów osieroconych z zastrzeżeniem poszukiwania właścicieli praw autorskich?

Nie jest wskazane publikowanie utworów przed uzyskaniem zgody właściciela praw autorskich, ponieważ z formalnego punktu widzenia taka publikacja jest naruszeniem praw.

Poszukiwanie właściciela praw autorskich do utworu może bardzo często przypominać działalność detektywistyczną. Jeśli przypuszczamy, że twórca zachował swoje prawa majątkowe, to najprościej dotrzeć do niego samego lub jego spadkobierców i poprosić ich o przedstawienie dokumentów potwierdzających ich prawa (np. w przypadku spadkobierców powinno to być postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, a najlepiej dokumenty dotyczące działu spadku).

Jeżeli przypuszczamy, że autorskie prawa majątkowe zostały przekazane innym osobom lub instytucjom jeszcze za życia twórcy (np. pracodawca,

wydawca), to należy dotrzeć do umów zawartych między tymi osobami (instytucjami) a twórcą.

Może to być oczywiście w praktyce trudne lub niemożliwe. W ostateczności możemy też polegać na oświadczeniach osób lub instytucji, które twierdzą, że są właścicielami praw autorskich do utworu.

W niektórych przypadkach pomocą w odnalezieniu właścicieli praw autorskich mogą nam służyć Organizacje Zbiorowego Zarządzania lub inne stowarzyszenia twórców.

Ochrona wizerunku

1. Co jest potrzebne do opublikowania zdjęcia z wizerunkiem osoby na wolnej licencji?

Należy posiadać prawa autorskie do zdjęcia, a ponadto zgodę osoby, której wizerunek znajduje się na zdjęciu. Zgoda nie jest wymagana w trzech przypadkach:

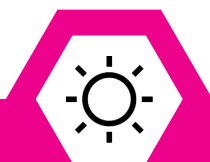
1. gdy osoba portretowana otrzymała umówione wynagrodzenie i nie zastrzegła zakazu publikacji;
2. gdy osoba portretowana jest powszechnie znana, a wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych, zawodowych;
3. gdy osoba stanowi jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza.

Na wykorzystanie wizerunku dzieci (osób małoletnich) potrzebna jest pisemna zgoda rodzica (opiekuna prawnego).

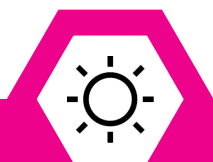
2. Jaka jest zależność pomiędzy ochroną wizerunku a możliwością publikacji fotografii na wolnej licencji?

Licencje CC nie obejmują zgody na rozpowszechnianie wizerunku. Zatem do opublikowania fotografii portretowej na wolnej licencji potrzebna jest zgoda portretowanego, chyba że mamy do czynienia ze wskazanymi wyżej wyjątkami.

3. Kto powinien zadbać o uzyskanie zgody osób biorących udział w wydarzeniu na rozpowszechnianie ich wizerunku na zdjęciach zrobionych podczas imprezy?

Zgodę na rozpowszechnianie zdjęć w przypadku imprez powinien zdobyć organizator. Nie wymaga zgody rozpowszechnianie zdjęć osoby, która stanowi element zdjęcia przedstawiającego grupę osób, tłum podczas zgromadzeń i imprez publicznych (np. grupa osób podczas koncertu). Zgoda jest wymagana w przypadku portretów i zbliżeń konkretnych osób.

Wzory umów

Bezpieczeństwo prawne jest równie ważne dla instytucji publicznych i organizacji pozarządowych. Dlatego zalecamy, aby produkując dzieła, zlecając ich wykonanie czy nawet korzystając z pomocy wolontariuszy, zawsze regulować kwestie praw autorskich za pomocą umów. Posiadanie umów udowadniających, że jest się właścicielem praw do **utworu** lub posiada się zgodę na jego wykorzystanie, jest bardzo często wymagane przez **grantodawców**.

Poniżej przedstawiamy dwa przykładowe wzory umów wraz z komentarzami, które pozwolą Wam łatwo wykorzystać je w swojej pracy.

❖ **Umowa o dzieło z przeniesieniem praw i zobowiązaniem do udzielenia licencji CC BY-SA**

Umowy o dzieło są najczęstszą formą umów w zleceniach, w ramach których tworzone są treści objęte prawami autorskimi. Zwykle taka umowa przenosi **prawa autorskie majątkowe** na wybranych **polach eksploatacji** z twórcy na zleceniodawcę. W poniższym wzorze również dochodzi do przeniesienia praw, ale równocześnie zleceniodawca, czyli np. Twoja organizacja zobowiązuje się udostępnić dzieło na wybranej licencji.

❖ **Umowa o nieodpłatne udzielenie licencji CC BY-SA**

W przypadku takiej umowy twórca zachowuje pełnię praw do swojego dzieła, a udziela jedynie zleceniodawcy (i wszystkim innym użytkownikom) wybranej licencji Creative Commons. Jest to praktyczne rozwiązanie, np. dla dzieł na nowo publikowanych, które wcześniej nie były dostępne w oparciu o licencję CC.

Oba wzory można stosować zarówno w formie umowy odpłatnej, jak i nieodpłatnej. W wybranej wersji należy jednak odpowiednio usunąć lub dodać zapisy dotyczące wynagrodzenia.

W wypadku zmiany licencji, której chcemy użyć, konieczne może być również zmodyfikowanie zapisów dotyczących pól eksploatacji. W podanych wzorach możemy zastosować bez zmian jedynie w pełni **wolne licencje**, tzn. Creative Commons *Uznanie Autorstwa* lub Creative Commons *Uznanie Autorstwa – na tych samych warunkach*.

[wzór]

Umowa o dzieło

(z odpłatnym przeniesieniem praw autorskich do dzieła) nr [***]

zawarta w dniu [***] pomiędzy: [***] zwanym dalej „Wykonawcą” oraz [***] reprezentowanym przez [***] zwanym dalej „Zamawiającym”.

§1. Przedmiot umowy

1. Zamawiający zamawia, a Wykonawca zobowiązuje się wykonać [***] zwane dalej „Dziełem” w terminie od dnia [***] do [***].
2. Wykonawca zobowiązuje się, że wykona dzieło osobiście i że będzie ono przejawem jego indywidualnej twórczości.
3. Jeżeli w ciągu 7 dni roboczych od dnia dostarczenia dzieła Zamawiającemu, Zamawiający nie wyznaczy dodatkowego terminu na wprowadzenie poprawek do dzieła, dzieło uważa się za przyjęte bez zastrzeżeń w chwili dostarczenia.

§2. Wynagrodzenie

1. Za wykonanie dzieła Zamawiający zobowiązuje się zapłacić Wykonawcy wynagrodzenie w wysokości [***] zł brutto (słownie: [***] złotych).
2. Zapłata wynagrodzenia nastąpi na podstawie prawidłowo wystawionego rachunku/ faktury VAT w terminie ... od dnia dostarczenia rachunku/ faktury VAT.

§3. Warunki przeniesienia praw

1. Z chwilą dostarczenia dzieła, Wykonawca przenosi na Nabywcę autorskie prawa majątkowe do dzieła na następujących polach eksploatacji:
(a) opublikowania dzieła, (b) rozpowszechniania dzieła wszelkimi znanymi sposobami, w tym w internecie, (c) zwielokrotniania, (d) publicznego odtwarzania, (e) wytwarzania egzemplarzy dzieła każdą techniką, (f) nadawania i reemitowania.

Możesz również podpisać umowę o nieodpłatne przeniesienie praw. Pamiętaj aby, usunąć wtedy zapisy dotyczące wynagrodzenia

Tu wpisz tytuł dzieła

Pamiętaj, że pola eksploatacji muszą być wyraźnie wymienione (nie można np. napisać, że ogólnie przenosi się prawa „na wszystkich polach eksploatacji”)

2. Ponadto, Wykonawca (g) zezwala na sporządzanie i rozporządzanie opracowaniami dzieła, (h) zrzeka się pośrednictwa Organizacji Zbiorowego Zarządzania przy zawarciu niniejszej umowy,

3. Wykonawca rozumie i akceptuje fakt, że Zamawiający będzie udostępniał dzieło na podstawie wolnych licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa – Na tych samych warunkach* w brzmieniu dostępnym na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/> i w związku z tym Wykonawca zobowiązuje się nie wykonywać autorskich praw osobistych do dzieła udostępnionego na wolnych licencjach w zakresie, w jakim mogą one kolidować z postanowieniami tych licencji.

4. W przypadku, gdy dzieło zawiera wizerunek Wykonawcy, Wykonawca niniejszym udziela Zamawiającemu zgody na korzystanie i upublicznianie wizerunku Wykonawcy w ramach wykonywania praw autorskich do dzieła w tym udostępniania go na wolnych licencjach Creative Commons.

5. Przeniesienie praw nie jest ograniczone terytorialnie ani czasowo.

§4. Zobowiązania nabywcy

1. Nabywca zobowiązuje się do udzielania osobom trzecim, do dzieła oraz do innych materiałów zawierających lub powstałych w oparciu o dzieło, licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa – Na tych samych warunkach* w brzmieniu dostępnym na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/> lub innej wersji językowej tej licencji lub którejkolwiek późniejszej wersji tej licencji, opublikowanej przez organizację Creative Commons.

§5. Postanowienia różne

1. Zmiana umowy wymaga zachowania formy pisemnej.

2. Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

[podpis Zamawiającego]

[podpis Wykonawcy]

Możesz zmienić ten zapis np. na licencję Creative Commons Uznanie Autorstwa bez konieczności zmian zapisów w umowie. W wypadku innych licencji mogą być konieczne zmiany dotyczące warunków i pól eksploatacji

[wzór]

Umowa

(z nieodpłatnym udzieleniem licencji)

zawarta w dniu [***] pomiędzy: [***] zwanym dalej „Wykonawcą” oraz [***] reprezentowanym przez [***] zwanym dalej „Zamawiającym”.

§1. Przedmiot umowy

1. Zamawiający zamawia, a Wykonawca zobowiązuje się wykonać [***] zwane dalej „Dziełem” w terminie od dnia [***] do [***].
2. Wykonawca zobowiązuje się, że wykona dzieło osobiście i że będzie ono przejawem jego indywidualnej twórczości.
3. Jeżeli w ciągu 7 dni roboczych od dnia dostarczenia dzieła Zamawiającemu, Zamawiający nie wyznaczy dodatkowego terminu na wprowadzenie poprawek do dzieła, dzieło uważa się za przyjęte bez zastrzeżeń w chwili dostarczenia.

§2. Warunki udzielenia licencji

1. Z chwilą dostarczenia dzieła, Wykonawca udziela Nabywcy niewyłącznej i nieodpłatnej licencji na korzystanie z Utworów przez czas nieokreślony na następujących polach eksploatacji:
(a) opublikowania dzieła, (b) rozpowszechniania dzieła wszelkimi znanymi sposobami, w tym w Internecie, (c) zwielokrotniania, (d) publicznego odtwarzania, (e) wytwarzania egzemplarzy dzieła każdą techniką, (f) nadawania i reemitowania.
2. Ponadto, Wykonawca (g) zezwala na sporządzanie i rozporządzanie opracowaniami dzieła, (h) zrzeka się pośrednictwa Organizacji Zbiorowego Zarządzania przy zawarciu niniejszej umowy,
3. Wykonawca rozumie i akceptuje fakt, że Zamawiający będzie udostępniał dzieło na podstawie wolnych licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na tych samych warunkach w brzmieniu dostępnym na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Pamiętaj, że pola eksploatacji muszą być wyraźnie wymienione (nie można np. napisać, że ogólnie przenosi się prawa „na wszystkich polach eksploatacji”)

Tu wpisz tytuł dzieła

Możesz zmienić ten zapis bez modyfikacji tylko na licencję: Creative Commons Uznanie Autorstwa. W wypadku innych licencji mogą być konieczne zmiany dotyczące „warunków i pól eksploatacji”

commons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/ i w związku z tym Wykonawca zobowiązuje się nie wykonywać autorskich praw osobistych do dzieła udostępnionego na wolnych licencjach w zakresie, w jakim mogą one kolidować z postanowieniami tych licencji.

4. W przypadku, gdy dzieło zawiera wizerunek Wykonawcy, Wykonawca niniejszym udziela Zamawiającemu zgody na korzystanie i upublicznianie wizerunku Wykonawcy w ramach wykonywania praw autorskich do dzieła, w tym udostępniania go na wolnych licencjach Creative Commons.

5. Udzielona licencja nie jest ograniczona terytorialnie ani czasowo.

§3. Zobowiązania zamawiającego

1. Nabywca zobowiązuje się do udzielania osobom trzecim, do dzieła oraz do innych materiałów zawierających lub powstałych w oparciu o dzieło, licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa – Na tych samych warunkach* w brzmieniu dostępnym na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/> lub innej wersji językowej tej licencji lub którejkolwiek późniejszej wersji tej licencji, opublikowanej przez organizację Creative Commons.

§4. Wynagrodzenie

1. Z uwagi na nieodpłatność świadczeń Twórcy określonych w niniejszej Umowie, Wykonawcy nie przysługuje od Zamawiającego wynagrodzenie umowne.

2. Zamawiający pozostaje zobowiązany do zapłacenia wynagrodzeń niezbywalnych, zastrzeżonych na rzecz Wykonawcy w obowiązujących przepisach prawa, w sytuacjach i w sposób określony w tych przepisach.

§5. Postanowienia różne

1. Zmiana umowy wymaga zachowania formy pisemnej.

2. Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

[podpis Zamawiającego]

[podpis Wykonawcy]

Otwartość w programach grantowych

Konkursy organizowane przez instytucje państwowe

Narodowy Instytut Audiowizualny. Program *Dziedzictwo Cyfrowe*

NInA przyznaje dofinansowania na digitalizację różnych zasobów m.in. archiwalnych, bibliotecznych, audiowizualnych, muzealnych i zabytków, oraz na ich upowszechnianie za pośrednictwem internetu.

Co wynika z regulaminu Programu?

- Składając wniosek, Wasza organizacja pisemnie oświadcza, że posiadacie prawa lub dokonacie zakupu praw lub licencji do co najmniej 75% materiałów przeznaczonych przez Was do digitalizacji w ramach dofinansowania NInA.
- Gdy otrzymacie grant, będziecie zobligowani do udostępnienia na swojej stronie internetowej minimum 75% zdigitalizowanych w ramach tego projektu materiałów.
- Materiały te muszą być szeroko dostępne w internecie. Zamiast udostępniania ich na swojej stronie internetowej, możecie przekazać je do udostępnienia NInA. W zależności od Waszej woli i wybranej licencji, udostępnianie może się odbywać za opłatą lub bez niej.
- Wasza organizacja jest zobowiązana do udzielenia NInA (ewentualnie Narodowemu Archiwum Cyfrowemu lub Bibliotece Narodowej) nieodpłatnej licencji niewyłącznej, obejmującej wszelkie **autorskie prawa majątkowe** i **prawa pokrewne** do minimum 75% materiałów zdigitalizowanych.
- Znaczy to, że NInA będzie mógł utrzymywać i zwielokrotniać materiały, publicznie je udostępniać (np. w internecie) – odtwarzać, wyświetlać

i wystawiać. Wszystko to w celu archiwizacji i promocji Programu oraz szeroko pojętej edukacji.

Regulamin Programu *Dziedzictwo Cyfrowe* a licencje CC:

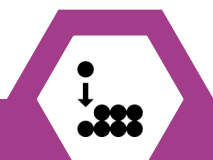
Możecie opublikować zdigitalizowane materiały na licencji Creative Commons.

Jeśli udostępnicie zdigitalizowane materiały na swojej stronie internetowej, korzystając z jednej z licencji Creative Commons, nie będzie konieczne udzielanie NinA dodatkowych licencji. Wasza organizacja będzie wtedy upoważniona (tak jak każdy inny podmiot) do wykorzystania tych produktów zgodnie z celami, jakie zamierza realizować.

Narodowe Centrum Kultury. Program *Obserwatorium Kultury*

Co wynika z regulaminu Programu?

- Regulamin zobowiązuje Waszą organizację do uregulowania kwestii autorsko-prawnych w taki sposób, żebyście posiadali prawa majątkowe do materiałów wytworzonych w projekcie (lub licencji z możliwością udzielania **sublicencji** do **utworu**). Wynika to z faktu, że jesteście zobligowani do udzielania Narodowemu Centrum Kultury bezpłatnego i bezterminowego zezwolenia na wykorzystywanie i rozpowszechnianie materiałów – na zasadzie licencji niewyłącznej. Oznacza to, że na takich warunkach (tzn. niewyłącznych) z dzieła będą mogły korzystać inne osoby, jeżeli taka będzie Wasza wola.
- Gdy jedynym celem Waszego projektu jest popularyzacja wyników badań i aktualnego stanu wiedzy na temat ekonomicznych, społecznych i prawnych uwarunkowań funkcjonowania kultury, taki zapis nie będzie obowiązywał.
- Biorąc pod uwagę wymogi regulaminu Programu, warto skorzystać z licencji Creative Commons. Licencją dającą użytkownikom najszerszy zakres swobody, mającą na celu wolność w udostępnianiu, upowszechnianiu i modyfikowaniu utworów, jest licencja Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska*. Więcej informacji o rodzajach licencji Creative Commons dostępnych jest w rozdziale **Licencje Creative Commons**.

Konkursy organizowane przez ministerstwa

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Program *Edukacja medialna – badania*

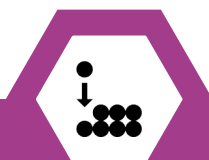
W Programie *Edukacja medialna - badania* Ministerstwo Kultury przyznaje dofinansowania na projekty związane z badaniem stanu kompetencji medialnych społeczeństwa.

Co wynika z regulaminu Programu?

- Jeśli Wasza organizacja skorzysta z dofinansowania Ministerstwa Kultury, jesteście zobowiązani do udostępnienia wypracowanych w jego ramach materiałów na licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa 3.0 Polska*.
- Znaczy to, że wyniki dofinansowanych badań źródłowych wraz z danymi muszą być udostępnione w formie elektronicznej, bez ograniczeń dostępu, w internecie, na tej licencji.
- Podpisując umowy z autorami, musicie pozyskać prawa lub uzyskać licencje, które umożliwią Wam udostępnianie efektów ich prac na licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa 3.0 Polska*. Służą temu odpowiednie zapisy w umowach.
- *Uznanie Autorstwa 3.0 Polska* to licencja dająca najszerze, spośród licencji CC, swobody wykorzystywania i rozpowszechniania materiałów przez wszystkie zainteresowane osoby.
- Celem jest umożliwienie swobodnego kopiowania, rozpowszechniania, odtwarzania i wykonywania utworu. Licencja pozwala także na tworzenie **utworów zależnych**, czyli opracowań takich jak tłumaczenia, adaptacje i przeróbki. Więcej informacji o tym, jakie możliwości daje licencja Creative Commons *Uznanie Autorstwa 3.0 Polska*, znajduje się w rozdziale **Licencje Creative Commons**.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Program *Edukacja kulturalna i diagnoza kultury* – priorytet: *Edukacja kulturalna*

- Jeśli Wasza organizacja otrzyma dofinansowanie w ramach Programu, jesteście zobowiązani do upowszechnienia efektów działań oraz dokumentacji realizacji projektu w formie publikacji tradycyjnej (tzn. drukowanej) lub multimedialnej.

- Jesteście również zobowiązani do publikacji materiałów na stronie internetowej wraz z prawem do ich dalszego wykorzystania – tutaj Ministerstwo zaleca: objęcie publikowanych treści **wolnymi licencjami**.

Najczęściej stosowanymi tzw. **wolnymi licencjami** są **licencje Creative Commons**.

Licencją dającą użytkownikom najszerszy zakres swobody, mającą na celu wolność w udostępnianiu, upowszechnianiu i modyfikowaniu utworów, jest licencja Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0)*. Więcej informacji o rodzajach licencji Creative Commons dostępnych jest w rozdziale **Licencje Creative Commons**.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych. **Program *Współpraca z Polonią i Polakami za granicą***

Co wynika z umowy dotacji Programu?

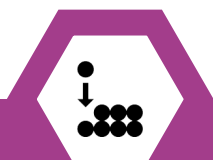
- Jeśli Wasza organizacja skorzysta z dofinansowania w ramach Programu jest zobowiązana do udostępnienia wyników projektu mających cechy utworu na licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0*.
- Każdy materiał posiadający cechy utworu, który powstanie w wyniku Waszego projektu musi posiadać informację licencyjną jest dostępny na licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz* [nazwa autorów oraz nazwa instytucji].
- Wyniki projektu będą mogły być swobodnie wykorzystywane, kopiowane, przetwarzane i udostępniane przez każdego, przy zachowaniu warunków wynikających z licencji CC oraz informacji o posiadaczach praw, jak również o tym, że utwór powstał w ramach Planu współpracy w Polonią i Polakami za granicą.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych. **Konkurs *Priorytety komunikacyjne 2012***

W ramach konkursu *Priorytety komunikacyjne 2012* Ministerstwo Spraw Zagranicznych przyznaje dotacje na projekty zachęcające do społecznej dyskusji i przyczyniające się do wzrostu zainteresowania bieżącymi wydarzeniami w dziedzinie integracji europejskiej.

Co wynika z regulaminu Konkursu?

- Materiały, które jakie powstaną w ramach projektu mogą podlegać zarówno prawu własności przemysłowej (tak jak: wynalazki, znaki

towarowe, wzory użytkowe itp.), jak i prawu autorskiemu (któremu podlegają artykuły, zdjęcia, itp.).

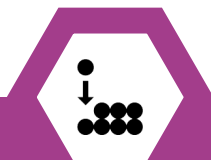
- Zgodnie z regulaminem, wszelkie prawa do wyników działania, sprawozdań oraz innych związanych z projektem dokumentów będą przysługiwać Waszej organizacji.
- Jednocześnie Wasza organizacja jest zobowiązana do przyznania **grantodawcom** (Ministerstwu i Komisji Europejskiej) prawa do korzystania z wyników działań w swobodny sposób. Aby uregulować tę kwestię, musicie podpisać z grantodawcą **umowę licencyjną** na korzystanie z utworów na określonych w regulaminie **polach eksploatacji**, czyli upoważniającą m.in. do udostępniania, kopiowania, wyświetlania oraz tworzenia utworów zależnych materiałów projektowych (np. tłumaczeń).
- Z regulaminu nie wynika, czy jest to zezwolenie, którego udzielicie jedynie grantodawcom (licencja wyłączna) czy również innym osobom (licencja niewyłączna). Nie ma także informacji dotyczących czasu trwania licencji.
- Jeśli chodzi o udzielanie sublicencji, czyli upoważnienia przez **licencjobiorcę** innej osoby (ale też innej organizacji) do korzystania z licencji, nie jest to możliwe (chyba że umowa licencyjna będzie sformułowana inaczej). Oznacza to, że jeżeli w umowie, którą podpiszecie nie będzie zapisu wprost zezwalającego na udzielanie sublicencji, to tylko Wasza organizacja będzie mogła jej udzielać.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych. **Konkurs *Edukacja globalna 2012***

W ramach konkursu Ministerstwo przyznaje dofinansowanie na inicjatywy edukacyjne skierowane do społeczeństwa polskiego realizujące zadania z dziedziny edukacji globalnej.

Co wynika z regulaminu Konkursów?

- Dofinansowanie w ramach Konkursu zobowiązuje Waszą organizację do udostępnienia wyników projektu mających cechy utworu na zasadach licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska*.
- Celem jest umożliwienie swobodnego kopiowania, rozpowszechniania, odtwarzania i wykonywania utworu. Licencja pozwala także na tworzenie utworów zależnych, czyli opracowań takich jak tłumaczenia, adaptacje i przeróbki.
- Umowy, które podpiszecie z podmiotami realizującymi projekty, powinny zawierać zapisy dotyczące stosowania zasad licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska*.

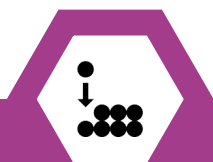
- Jesteście zobowiązani do „uzyskania” prawa autorskiego do utworu. Możecie to zrobić na dwa sposoby. Twórca może przenieść prawa autorskie majątkowe na Waszą organizację, a następnie Wy udostępnicie je na licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska*. Drugie rozwiązanie: twórca sam udostępni materiały na tej licencji (zapis zobowiązujący do tego twórcę musiałby się znaleźć w umowie z nim). Efekt będzie ten sam: każdy będzie miał prawo do swobodnego korzystania z materiałów powstałych w ramach programu.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. ***Program Operacyjny Fundusz Inicjatyw Obywatelskich***

Umowy, które podpiszecie z grantodawcą, będą zobowiązywały Waszą organizację do bezpłatnego udostępnienia wszystkich materiałów objętych prawem autorskim Departamentowi Pożytku Publicznego (jednostce Ministerstwa Pracy).

Udostępnić je może twórca, czyli podmiot, który posiada prawa majątkowe do tych materiałów. Drugą możliwością jest podpisanie przez Was umowy o dzieło z autorem o przeniesienie praw majątkowych i wówczas Wasza organizacja będzie mogła udzielić zgody na ich dalsze udostępnianie. Oznacza to, że aby użytkownik mógł skorzystać z utworu, musiałby każdorazowo prosić o zgodę autora lub Waszą organizację.

W tej sytuacji skorzystanie z licencji Creative Commons będzie ułatwieniem. Jeśli twórca lub Wasza organizacja (w przypadku skorzystania z drugiej możliwości) udostępni swój utwór na licencji Creative Commons, będzie on udostępniony wszystkim na takich samych warunkach, czyli zarówno Waszej organizacji, Departamentowi Pożytku Publicznego oraz każdej innej osobie. To znaczy, że każdy będzie mógł z nich skorzystać bez konieczności uzyskiwania zgody za każdym razem.

Konkursy organizowane przez fundacje

Fundacja im. Stefana Batorego. Program *Demokracja w działaniu*

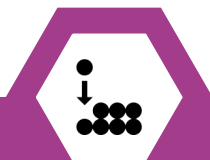
Zasady przyznawania dotacji Programu *Demokracja w działaniu* nie określają kwestii prawno-autorskich. Są one regulowane dopiero w konkretnych umowach, które podpiszecie z Fundacją im. S. Batorego.

Jak wynika z informacji udzielonych przez pracowników Fundacji odpowiedzialnych za Program *Demokracja w działaniu*, dotychczas **grantobiorcy** decydowali o tym, na jakich warunkach i komu zezwolą na korzystanie i upowszechnianie materiałów powstałych w wyniku projektu.

Biorąc pod uwagę cele konkursu, najlepszym sposobem na efektywne udostępnianie zasobów, jest zastosowanie jednej z wolnych licencji, np. licencji Creative Commons. Istnieje szeroki wachlarz możliwości, w zależności od szczegółowych wymagań grantodawcy i konkretnej umowy. Licencją dającą najwięcej swobody udostępniania, upowszechniania i modyfikowania utworów jest licencja Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska*.

Fundacja Orange. Program *Akademia Orange*

- Jeżeli podejmiecie się realizacji projektu finansowanego przez Fundację, zobowiązujecie się jednocześnie do udostępniania wszelkich wytworzonych w projekcie dzieł w ramach licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska*. Licencja ta jest bezpłatna i gwarantuje najszerze swobody wykorzystywania utworu (spośród licencji Creative Commons) dla innych, niż twórca, podmiotów. Omawiana licencja charakteryzuje się tym, że zastrzeżone są tylko niektóre prawa na rzecz autora. Twórca nadal posiada pełne **prawa autorskie**, zarówno **osobiste**, jak i **majątkowe** do utworu, ale udziela bezpłatnego, nieograniczonego w czasie zezwolenia na korzystanie i rozpowszechnianie go na określonych warunkach.
- Zgodnie z postanowieniami omawianego pozwolenia, **licencjodawca** udziela nieodpłatnej i niewyłącznej licencji na korzystanie z utworu na terytorium całego świata na czas nieokreślony. Oznacza to, że nie ponosząc żadnych opłat z tytułu ochrony praw autorskich, materiały objęte licencją może wykorzystywać nieograniczona liczba osób, dokonując ich modyfikacji, kopiowania, rozpowszechniania, przedstawiania oraz publikowania. W celach komercyjnych, jak

i niekomercyjnych. Użytkownik może wykorzystywać wszystkie rodzaje nośników, udostępniać utwór i jego modyfikacje we wszystkich rodzajach środków przekazu oraz w aktualnie znanych formatach. W celu ponownego użycia utworu lub jego rozpowszechniania należy wyjaśnić innym warunki licencji, na której udostępnia się utwór.

- Klauzula *Uznanie autorstwa* w licencji nakazuje wprowadzić wszelkie oznaczenia związane z prawno-autorską ochroną utworu oraz zachować oznaczenie imienia i nazwiska lub pseudonimu albo nazwę innego podmiotu, jeżeli zostanie on wskazany. Konieczne jest także zawarcie nazwy utworu, linku (url) zawierającego informacje o licencji, na której jest udostępniany utwór, a także oznaczenia wskazującego na wykorzystanie oryginału w utworze zależnym (czyli np. informację, że użytkownik ma przed sobą tłumaczenie konkretnego dzieła). W stosunku do dzieł nie można stosować żadnych skutecznych zabezpieczeń technicznych do utworów (DRM).

Fundacja Mozilla. Programy grantowe

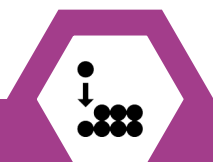
Fundacja Mozilla dofinansowuje projekty promujące otwartość w sieci i skierowane na realizację celów takich jak: dostępność, komunikacja, edukacja i wolne oprogramowanie.

Wszystkie materiały powstałe w wyniku realizacji projektów, udostępniane są przez Fundację Mozilla (o ile nie jest wskazane inaczej) na licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 3.0 Polska*.

Oznacza to, że można korzystać z utworu, czyli wykonywać go, robić jego kopie, rozpowszechniać i odtwarzać. Licencja ta pozwala także na tworzenie utworów zależnych, czyli opracowań utworu na bazie dzieła pierwotnego. Utwór udostępniony na tej licencji można wykorzystywać zarówno w sposób niekomercyjny, jak i komercyjny (tzn. pobierać opłaty za wykorzystanie go przez innych lub ich nie pobierać).

Należy jednak zawsze pamiętać o oznaczeniu go w sposób określony przez licencjodawcę.

Na tych samych warunkach znaczy, że jeżeli stworzymy utwór na bazie oryginalnego dzieła, to będziemy zobligowani do udostępnienia naszego nowego utworu na takiej samej licencji (tutaj: Creative Commons *Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 3.0 Polska*).

Inne konkursy

Fundusze Szwajcarskie

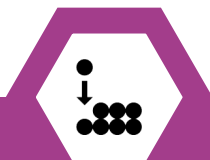
Co wynika z regulaminu Programu?

Regulamin Programu nie określa warunków udostępniania materiałów. W szczegółowej umowie z grantodawcą Wasza organizacja musi oświadczyć, że nie będzie udostępniać odpłatnie materiałów powstałych w ramach Programu. Wszelkie prawa majątkowe do utworów należą do Waszej organizacji lub do twórcy. W praktyce za każdym razem, kiedy ktoś będzie chciał skorzystać z tych materiałów, musi uzyskać jego lub Waszą zgodę. Jeżeli ją uzyska, będziecie musieli (Wy lub twórca) udostępnić materiały bez opłat. Jeśli wybieriecie jedną z licencji Creative Commons do udostępnienia materiałów, wówczas każdy bezpłatnie będzie mógł korzystać z materiałów, bez konieczności każdorazowego uzyskiwania zgody.

Miasto Stołeczne Warszawa. Otwarte konkursy ofert na realizację zadań publicznych

Co wynika z umowy z Miastem Stołecznym Warszawa?

- Zapisy ze wzoru umowy informują jedynie, że grantodawca otrzymuje licencję na rozpowszechnianie materiałów powstałych w projekcie, ale nie dostarczają informacji o rodzaju zezwolenia, jego wyłączości ani o czasie jego trwania.
- Urząd Miasta Stołecznego Warszawa deklaruje, że kwestie prawno-autorskie każdorazowo są regulowane w konkretnych umowach o współpracę. W praktyce pojawiają się w nich zapisy dotyczące przeniesienia praw autorskich na grantodawcę, dzięki czemu chce on zapewnić umożliwianie dostępu do materiałów jak największej liczbie osób.
- Biorąc pod uwagę deklarację Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy, najlepszym sposobem na najbardziej efektywne udostępnianie zasobów jest zastosowanie jednej z wolnych licencji, np. licencji Creative Commons. Istnieje szeroki wachlarz możliwości w zależności od szczegółowych wymagań grantodawcy i konkretnej umowy. Licencją dającą najwięcej swobody udostępniania, upowszechniania i modyfikowania utworów jest licencja Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska* (CC BY 3.0).

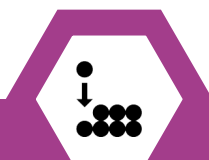

Instytucje i konkursy, które nie określają zasad ochrony prawno-autorskiej

- Muzeum Historii Polski. Konkurs Patriotyzm Jutra 2012;
- Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego;
- Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności. Program RITA; .
- Fundacja Kronenberga. Program dotacji;
- Fundacja PZU. Konkursy zadaniowe;
- Fundacja Canal +.

Regulaminy tych instytucji nie poruszają w żadnym punkcie kwestii związanych z ochroną prawno-autorską. Należy przyjąć, że warunki udostępniania przez autora materiałów powstałych w ramach projektu, zostaną określone w umowach, których podpisanie nastąpi po rozstrzygnięciu konkursu.

Biorąc pod uwagę ogólną zasadę szerokiego udostępniania, na której realizacji zależy wszystkim grantodawcom, najlepszym sposobem na najefektywniejsze udostępnianie zasobów jest zastosowanie jednej z wolnych licencji, np. Creative Commons. Licencje CC dają wiele możliwości w zakresie udostępniania utworów i materiałów wypracowanych w projekcie oraz ich ochrony prawnej w zależności od szczegółowych wymagań grantodawcy. Licencją dającą użytkownikom najszerzy zakres swobody w udostępnianiu, upowszechnianiu i modyfikowaniu utworów jest licencja Creative Commons *Uznanie autorstwa 3.0 Polska* (CC BY 3.0).

NGOteka

NGOteka to cyfrowa biblioteka publikacji organizacji pozarządowych.

<http://www.ngoteka.pl>

W NGOtece możesz przeglądać dostępne kolekcje i prace lub dodać materiały swojej organizacji. Każda organizacja może dodać tu opis swojej działalności, swoją kolekcję oraz w dowolnym momencie uzupełniać ją o nowe pozycje.

Dodawanie nowej organizacji

Jeśli chcesz dodać kolekcję dla swojej organizacji, napisz do nas maila na adres:

kontakt@ngoteka.pl

Załącz do niego:

- krótki opis organizacji;
- minimum jedną publikację do kolekcji;
- opcjonalnie logo organizacji.

W odpowiedzi otrzymasz od nas link do kolekcji Twojej organizacji.

Dodawanie nowej publikacji

Możesz dodać nową publikację do istniejącej kolekcji (np. do kolekcji Twojej organizacji). Jeśli chcesz dodać publikację nowej organizacji, musisz najpierw zgłosić dodanie nowej organizacji.

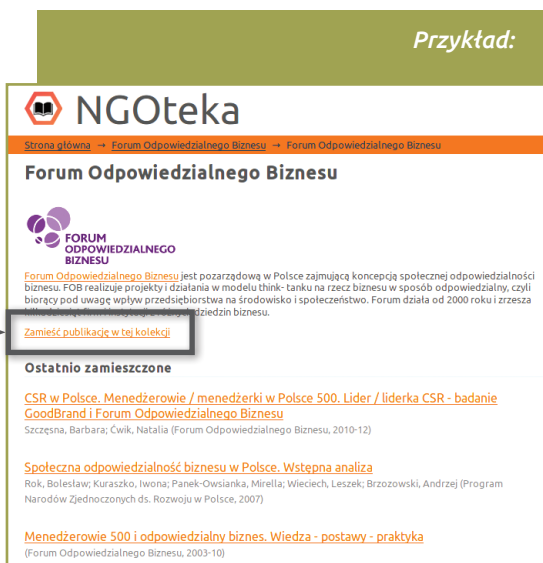
1. Zaloguj się. Publikacje dodawać mogą jedynie zalogowani użytkownicy. Jeśli nie masz jeszcze swojego konta w *NGOtece*, załóż je w dwie minuty. Podaj swój adres mailowy. Otrzymasz maila z potwierdzeniem rejestracji. Aby ją zakończyć, wykorzystaj link, który znajdziesz w mailu. Podaj imię, nazwisko i hasło, aby utworzyć profil.

Przykład:

2. Wybierz kolekcję, do której chcesz dodać publikację. Kliknij: „zamieść publikację w kolekcji”.

Przykład:

3. Odpowiedz kolejno na pytania opisujące publikację:

Tytuł równoległy. Zaznacz to pole, jeśli publikacja jest tłumaczeniem lub została przetłumaczona (tzn. ma tytuł równoległy). Zostaniesz o niego zapytany(a) na dalszym etapie.

Wcześniejsza publikacja. Zaznacz to pole, jeśli to jest pierwszy moment, w którym publikacja zostaje upubliczniona. Dane dotyczące roku wydania zostaną uzupełnione automatycznie.

4. Opis publikacji. Zawiera podstawowe dane bibliograficzne. Dzięki każdej z danych publikacja staje się lepiej widoczna i łatwiej dostępna, dlatego warto uzupełnić opis o jak najwięcej danych. Dane obowiązkowe to: tytuł, wydawca oraz rodzaj publikacji (do wybrania z listy).

5. Prześlij plik. Jego nazwa powinna być zgodna z tytułem publikacji (lub kilkoma pierwszymi jego słowami). Biblioteka obsługuje siedemdziesiąt pięć formatów plików. Jeśli będziesz mieć problem ze swoim, napisz do nas maila na adres: kontakt@ngoteka.pl.

6. Sprawdź wszystkie wprowadzone dane. Na tym etapie możesz wrócić do wybranego pola i poprawić wpisane tam informacje. Jeśli wszystko się zgadza, przejdź dalej.

7. Wybierz licencję, na której udostępniona zostanie publikacja. Możesz wybrać jedną z sześciu licencji Creative Commons lub udostępnić publikację w formule *Open Access* na zasadach dozwolonego użytku.

Przykład:

The screenshot shows the 'Opisz pozycję' (Describe the work) step of the 'Deponowanie publikacji' (Deposit work) process. It includes fields for author name, title, series/report, and a dropdown for publication type. The 'Rodzaj' (Type) dropdown is currently set to 'Materiały dydaktyczne' (Didactic materials).

Przykład:

The screenshot shows the 'Licencja' (License) step. It contains a list of Creative Commons licenses and a section for selecting a license. A red box with the number '1' highlights the 'Udzielam zgody na opublikowanie materiału na licencji CC-BY' option. A red box with the number '2' highlights the 'Zapisz/Zakończ' (Save/Finish) button at the bottom.

Publikowanie dokumentów i multimediów w sieci

Jeśli publikujesz otwarte materiały w formacie tekstowym lub graficznym, musisz zadbać o poprawne oznaczenie ich licencji. Warto pamiętać, że w wypadku publikacji drukowanych musimy podać pełen link do treści licencji, aby każdy odbiorca mógł się z nią zapoznać.

W wypadku materiałów publikowanych na stronach internetowych najlepiej skorzystać z narzędzia creativecommons.org/choose, które generuje fragment kodu HTML. Umieszczenie tego kodu na stronie umożliwia również rozpoznawanie licencji przez wyszukiwarki takie jak Google czy Yahoo.

<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl>

Podstawowe oznaczenie, zarówno dla materiałów umieszczonych w sieci, jak i w tradycyjnych publikacjach drukowanych, powinno wyglądać następująco:

© [Lista autorów], licencja: CC-BY 3.0 Polska

Wybierak licencji CC Choose

CC Choose to proste narzędzie dostępne w sieci, dzięki któremu możesz, odpowiadając na pytania, wybrać licencję oraz otrzymać gotowe oznaczenie licencji i kod HTML, który posłuży do identyfikacji Twojej strony wyszukiwarkom internetowym.

1. Po wejściu na stronę odpowiedz na pytania „wybieraka” dotyczące licencji oraz jurysdykcji, na obszarze której publikujesz, czyli Polski.
2. Wprowadź dane na temat autora i tytułu dzieła, które licencjonujesz.
3. Obok zobaczysz wybraną przez siebie licencję i jak będzie wyglądać jej opis.
4. Skopiuj kod HTML i wklej go np. do stopki na Twojej stronie WWW, żeby każdy wiedział, że treści na niej zamieszczone dostępne są na licencji Creative Commons.

Gdzie publikować materiały na CC?

Poza poprawnym oznaczeniem dokumentów i multimediów w samych plikach, możemy też skorzystać z serwisów hostujących różnego rodzaju media, które umożliwiają oznakowanie materiałów licencjami CC.

⬢ Materiały graficzne

Więcej informacji i instrukcje na stronie:

<http://creativecommons.pl/instrukcja-foto>

www.flickr.com

www.openclipart.org

www.commons.wikimedia.org

⬢ Materiały wideo

Więcej informacji i instrukcje na stronie:

<http://creativecommons.pl/instrukcja-wideo>

www.vimeo.com

www.youtube.com

www.blip.tv

www.archive.com

⬢ Materiały audio

Więcej informacji i instrukcje na stronie:

<http://creativecommons.pl/instrukcja-audio>

www.soundcloud.com

www.jamendo.com

www.openmusicarchive.com

www.archive.com

⬢ Dokumenty i prezentacje

Więcej informacji i instrukcje na stronie:

<http://creativecommons.pl/instrukcja-dokument>

www.scribd.com

www.slideshare.com

Case studies

Polityka światowa

Bank Światowy

Światowi giganci też bywają otwarci. Jednym z nich jest dbający o zrównoważony rozwój Bank Światowy. Od 1 lipca 2012 roku wszystkie materiały informacyjne, edukacyjne oraz wyniki badań Banku publikowane są na wolnej licencji Creative Commons *Uznanie autorstwa* (CC BY). Bank uruchomił jednocześnie **Open Knowledge Repository**, czyli repozytorium otwartej wiedzy, w którym znajduje się ponad 2000 książek, artykułów, raportów i badań z lat 2009-2011. W ramach nowej polityki publikacje tworzone przez partnerów na zamówienie Banku muszą być dostępne na licencji co najmniej CC BY-NC-ND, aby umożliwić użytkownikom swobodne kopiowanie.

Wiedza to potęga. Upowszechnianie jej i udostępnianie ułatwi innym poszukiwanie rozwiązań najtrudniejszych światowych problemów. Nasza nowa polityka „Otwarty dostęp” jest naturalną ewolucją dla Banku Światowego.

Otwieramy się coraz bardziej.

Prezes Banku Światowego

Robert B. Zoellick

Przyjmując zasadę otwartego dostępu, Bank Światowy pełni rolę lidera, a udostępniając swoje utwory na licencji CC BY, zachęca jednocześnie do jak najszerzego rozpowszechniania wiedzy, którą produkuje. Praca ta jest niezwykle cenna w zapewnianiu powszechnego dostępu do wiedzy, który nie ogranicza się jedynie do elitarnych uniwersytetów.

Lawrence Lessig, Członek Zarządu

i współzałożyciel Creative Commons

Grantodawcy

Akademia Orange

Dowodem na to, że warto narzucać **grantobiorcom** otwarte rozwiązania jest działający od 2010 roku projekt Fundacji Orange – *Akademia Orange*. Celem *Akademii* jest promowanie innowacyjnych projektów edukacyjno-kulturalnych. Zrealizowano ich dotąd 126, a ich efektem są udostępnione na licencji CC BY treści, z których oprócz 15 tysięcy bezpośrednich adresatów działań, może korzystać swobodnie każdy.

W Akademii Orange promujemy otwartość. Wychodzimy z założenia, że jeśli od najmłodszych lat młodzi ludzie uczestniczą w projekcie, który wykorzystuje nowe technologie i polega na remiksowaniu utworów literackich lub inspirują się obrazem, żeby stworzyć film, to stają się bardziej otwarci i chętniej się dzielą. To już nieuniknione podejście do uczestnictwa w kulturze – coś bierzesz, coś dajesz, jesteś częścią obiegu.

Jest jeszcze druga strona otwartości. Dzięki temu, że autorzy projektów udostępniają je na wolnych licencjach, inne organizacje czy osoby pracujące z dziećmi i młodzieżą mają gotowy pomysł do wykorzystania lub dostosowania do swoich potrzeb, np. na zajęciach w szkole czy w bibliotece. Otwartość to gotowość do dzielenia się, inspirowania siebie i innych.

Maria Adamiec,
koordynatorka *Akademii Orange*

Organizacja pozarządowa zajmująca się edukacją

Fundacja Kultury Audiowizualnej „Strefa Szarej” z Cieszyna

Akademia AV Fundacji „Strefa Szarej” to przykład innowacyjnego projektu edukacyjnego realizowanego w ramach Akademii Orange. Adresowane do młodzieży warsz-

taty audio i wideo miały przygotować uczestników do pracy nad dźwiękiem i tworzenia muzyki elektronicznej z wykorzystaniem bezpłatnego oprogramowania. W procesie wprowadzania młodzieży w tajniki komponowania i aranżowania własnych utworów powstało wiele uniwersalnych materiałów dydaktycznych, które tylko czekają na dalsze wykorzystanie. Wolna licencja, na której zostały opublikowane, ułatwia ich adaptowanie do indywidualnych potrzeb wszystkich zainteresowanych.

[http://www.akademiaorange.pl/
projects/edukacja_medialna/0/
materials/akademia_av/](http://www.akademiaorange.pl/projects/edukacja_medialna/0/materials/akademia_av/)

Otwartość i dostępność

Fundacja Instytut Regionalnego Rozwoju

Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego (FiRR) z siedzibą w Krakowie dba o zapewnienie równych praw i podmiotowości osób niepełnosprawnych, w tym o likwidowanie barier w dostępie do wiedzy. Publikowanie własnych, profesjonalnych materiałów o dostępności gwarantowanej przez licencje Creative Commons służy organizacji jako narzędzie do realizacji tego celu. FiRR jest też aktywnym członkiem Koalicji Otwartej Edukacji.

Jeśli 10 organizacjom zleca się badanie na podobny temat, to 9 z nich teoretycznie mogłoby wydać swoje środki na coś innego, gdyby ta pierwsza organizacja opublikowała wyniki na otwartych licencjach. Ale żeby brać trzeba też dawać. Będąc otwartym, nie należy się obawiać, że coś stracimy, bo nasz wkład zawsze będzie widoczny w postaci uznania autorstwa. A to stanowi darmową reklamę, jeśli np. 10 innych organizacji w swoich publikacjach cytuje nasze wyniki badań i każdą z tych publikacji czyta 100 innych osób, to o naszej organizacji dowie się 1000 nowych osób.

Justyna Kucińska,
Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Polska Pomoc

Licencje CC jako narzędzie do udostępniania treści wybrało już drugi rok z rzędu Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ),

<http://www.polskapomoc.gov.pl/>

które finansuje program *Polska Pomoc*. Zgodnie z jego regulaminem, materiały edukacyjne tworzone ze środków MSZ muszą być publikowane na licencji Creative Commons *Uznanie Autorstwa*. Efekty najciekawszych projektów programu *Polska Pomoc* Rozwojowa dostępne są na stronach Ministerstwa. MSZ deklaruje, że otwartość jest już na stałe wpisana w jego politykę.

<http://otwartengo.pl>

